

خوانشی نو از دانشگاه تمدن ساز (رویکرد مبتنی بر داده‌ها)

اشرف قاسمی امرائی^۱، صید مهدی ویسه^۲

چکیده

امروزه فرهنگ و تمدن مهم‌ترین عامل هویت بخشی به ملت‌ها و دولت‌های جهان است. از این رو اکثر دولت‌ها در تلاش هستند تا پیوندهای تمدنی خود را بازسازی کنند. در این میان کشورهای اسلامی نیز در تلاش برای بازسازی تمدن اسلامی و اعتلای مجدد آن هستند و ایران در این عرصه پیشرو این حرکت عظیم است؛ و تاکنون تلاش‌های بسیاری در این راستا انجام شده است. این پژوهش باهدف طراحی و تبیین الگوی خوانشی نو از دانشگاه تمدن ساز (رویکرد مبتنی بر داده‌ها) انجام شده است. برای تحقیق از روش کیفی، استراتژی تئوری برخاسته از داده‌ها (بر اساس کدگذاری باز و محوری) استفاده شده است و جامعه آماری این پژوهش، خبرگان و صاحب‌نظرانی است که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده‌اند. با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته تشکیل می‌دهد. یافته‌های پژوهش نشان داد که الگوی خوانشی نو از دانشگاه تمدن ساز دارای ۲۵ مؤلفه؛ ضرورت تمدن سازی، توانمندسازی، بهسازی وظایف، ارتقای کارآمدی دانشگاه‌ها، ظرفیت‌سازی، تأمین زیرساخت‌های مادی و انسانی، توسعه منابع انسانی، هویت ملی، چشم‌انداز مشترک، مرجعیت علمی، تکریم علم و عالم، افتخارات تمدن ایرانی، نظام سازی، نظام ارزشیابی، دیپلماسی علمی، توسعه فناوری، ارتقای کارآمدی پژوهشی، برنامه‌ریزی صحیح، ارتباط صنعت و دانشگاه، ساختارهای منعطف، مدیریت تعارض، تفکر سیستمی، اشتغال آفرینی، ترویج الگوی فضائل، تشکیل حکومت دانایی محور و ۱۸۷ گویه تشکیل شده است. طبق نظر خبرگان الگوی پژوهش از اعتبار لازم برخوردار بوده و می‌توان آن را به‌عنوان الگویی مناسب برای شناسایی مؤلفه‌های دانشگاه تمدن ساز در نظام آموزش عالی ایران معرفی نمود.

واژه‌های کلیدی:

دانشگاه، دانشگاه تمدن ساز، دانشگاه‌های دولتی، تمدن، خوانشی نو.

۳۱

دوره ۱۲، شماره ۳، پیاپی ۳۱
پاییز ۱۴۰۳

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۲-۰۹-۱۰

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳-۰۸-۲۰

صص: ۲۸۰-۲۵۱

شابا چاپی: ۵۵۹۹-۲۳۲۲

رتبه علمی

بررسی صنعت گواهی در:
JOURNALS.MSRT.IR

۱. کارشناس ارشد مدیریت دولتی، دانشگاه ایلام، ایران.

۲. دانشیار گروه مدیریت دولتی، دانشگاه ایلام، ایران (نویسنده مسئول). m.vayseh@ilam.ac.ir

مقدمه و بیان مسئله

تمدن با هر سرزمین و هر نژادی سازگار و پایدار است؛ اما در هر سرزمینی که عناصر تمدنی مانند قدرت مادی و معنوی، قوای جسمی و روحی باهم هماهنگ باشند و به یک اندازه رشد کنند، می‌تواند گامی در جهت تمدن بردارد (زمانی، ۱۳۸۳: ۲۳).

این بدان معناست که تمدن ایرانی با فرهنگ اسلامی سازگار بوده و ایرانیان ظرفیت پیشگامی و تعالی تمدن اسلامی در جهان را داشته‌اند. در این میان حکومت انقلابی و اسلامی ایران زیربنای این گفتمان و مدعی تمدن سازی است که باید هر چه بیشتر در راستای ادغام بهتر این دو تمدن و جلوگیری از ورود و تهاجم تمدن‌های غربی و بیگانه تلاش کند؛ زیرا اگر کوچک‌ترین تغییری در این گفتمان ایجاد شود یا تحت تأثیر غرب و تمدن آن قرار گیرد راه پیشرفت و تمدن بسته خواهد شد.

دانشگاه اسلامی را با عنوان دانشگاهی می‌شناسند که هدفش اسلامی و الهی باشد و تشکیل شده از نیروهای مؤمن و متعهد است و ارزش‌ها در صدر قرار می‌گیرند؛ و یقیناً اگر با اهداف تعیین شده همسو باشد، موفق خواهد بود و یک دانشگاه تمدن ساز را محقق خواهد کرد. وجود اندیشه تمدن ساز برای تمدن سازی ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. امروزه مهم‌ترین مراکز دانش در جوامع مختلف عنوان دانشگاه را به خود اختصاص داده‌اند. در دنیای امروز، نظام آموزش عالی به مراکزی تبدیل شده است که علاوه بر تولید علم، نقش بسیار حیاتی و تأثیرگذاری در عرصه‌های فرهنگی، اجتماعی و تمدنی دارند.

سه کارکرد اصلی را می‌توان به دانشگاه‌ها اختصاص داد که عبارت‌اند از: ۱) تولید دانش (تحقیق) ۲) انتقال دانش (آموزش) ۳) انتشار و انتشار دانش (خدمات). در میان این سه کارکرد، تولید دانش مهم‌ترین کارکرد دانشگاه‌ها در جوامع صنعتی مدرن است. با نگاهی به چشم‌انداز دانشگاه مشخص می‌شود که می‌توان تمامی مشخصاتی که برای تمدن سازی نیاز است را در دانشگاه پیدا کرد. لذا با آگاهی دانشگاه از چشم‌انداز و مأموریت‌های خود و انجام درست آن مأموریت‌ها می‌توان امیدوار به ساختن تمدنی مستحکم و زاینده بود.

دانشگاه تمدن ساز بر اساس ایده‌ها و توسعه الگوی اسلامی و ایرانی، نظام سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی پایداری را با الگوی تفصیلی در زمینه تقویت گفتمان همبستگی ملی و شکل‌گیری انسجام اجتماعی و ملی ارائه کرده است. وحدت و به‌نوبه خود اساس توسعه پایدار است. در تمام ابعاد مختلف آن فراهم می‌کند. توسعه‌ای جامع، متوازن، پایدار، دانش‌محور و دین‌محور (Ademi et al., ۲۰۱۱: ۲۹).

دانشگاه تمدن در واقع دانشگاهی است که در عمق برنامه‌ریزی و تربیت نیروها به تمدن و ارائه الگوی واقعی و کارآمد در عرصه داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی باورهای درست و علمی دارد.

موضوع اهمیت نظام آموزش عالی درجایی است که نقش آن به‌عنوان نظامی فرهنگ‌ساز و تمدن ساز در جامعه آشکار شده و رشد تمدنی جامعه منوط به فعالیت‌های نظام آموزش عالی می‌باشد؛ بنابراین سؤال اصلی پژوهش این است که چگونه می‌توان به خوانشی نواز دانشگاه تمدن ساز دست یافت؟

امروزه دانشگاه‌ها به حدی در تمدن سازی دارای نقش می‌باشند که انکار آن‌ها صحیح نیست و بدون وجود آن‌ها تمدن سازی اتفاق نخواهد افتاد. دانشگاه‌ها امروزه به‌عنوان ستون‌های نگه‌دارنده تمدن‌ها تلقی می‌شوند که به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم بر کلیه مسائل جامعه تأثیر می‌گذارند. دانشگاه محل انباشت علم برای تمدن سازی است البته دیگر دستگاه‌های کشور هماهنگ با دانشگاه تمدن ساز باید به تمدن سازی اقدام کنند نقش دانشگاه تمدن ساز اسلامی برای ساخت چنین تمدنی بسیار مهم و ضروری است.

تحقق یک دانشگاه تمدن به‌عنوان یک حرکت عظیم در مقیاس جهانی مستلزم آموزش و تأمین نیروی انسانی شایسته است. مقام معظم رهبری قشر جوان و تحصیل‌کرده را هسته اصلی ایجاد دانشگاه تمدن ساز می‌دانند. دانشجویان با توجه به پتانسیل بالای خود برای تولید علم و فناوری، الگوسازی و ترویج اخلاق، فرهنگ‌سازی، ایجاد نشاط و جریان سازی می‌توانند موتور محرکه این جریان در بستر جامعه باشند؛ بنابراین دانشگاه‌ها در خط مقدم تمدن و توسعه علم و فناوری و فرهنگ قرار دارند. البته در صورت داشتن برنامه‌های روشن در این زمینه می‌توانند به این مهم برسند.

نتیجه تأسیس دانشگاه تمدن، جامعه‌ای معنوی و اخلاقی با شکوفایی اقتصادی، امنیت و افتخار بین‌المللی خواهد بود. برای تغییر نگرش نسبت به دانشگاه و در نظر گرفتن چشم‌انداز وظایف گسترده‌تر برای بدنه دانشجویی، اصلاح نگرش نسبت به دانشگاه‌ها به‌عنوان مراکز تولید علم و خدمات تخصصی به مردم و تلاش برای ایجاد و تقویت دغدغه‌های اجتماعی و فرهنگی باید در اولویت قرار گیرد. شناخت و درک عواملی که در رونق دانشگاه تمدن ساز نقش دارند و همچنین دسته‌بندی و داشتن برنامه برای انجام صحیح این امر توسط مسئولان، اهمیت موضوع و ضرورت پرداختن به آن را نشان می‌دهد.

بررسی ادبیات تحقیق

تمدن

تمدن مفاهیم مختلفی را در برمی‌گیرد و ساموئل هانتینگتون تمدن را بالاترین گروه فرهنگ وسیع‌ترین سطح هویت فرهنگی می‌داند (ولایتی، ۱۳۸۲: ۱۸).

تمدن، باعث تشکیل سازگاری اجتماع انسان‌ها در زندگی عقلانی و ارتباط جمعی و مشارکت دادن همه افراد جامعه برای ترقی در مسائل مادی و معنوی است (جمشیدی، ۱۳۹۲: ۱۱). به عقیده برخی دیگر، تمدن مجموعه‌ای از دارایی‌ها و خلاقیت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری است که در پرتو نوآوری‌ها و فعالیت‌های افراد و گروه‌های انسانی در قرن‌های گذشته توسعه و تکامل یافته و در تمام بخش‌های یک یا چند جامعه رایج است. به یکدیگر مرتبط هستند (فوزی و صنم زاده، ۱۳۹۱: ۱۴). در کل تمدن را در معنایی عام‌تر این‌گونه تعریف می‌کنند هرگونه توان سازنده‌ای که انسان در نوع خود به دست می‌آورد (پهلوان، ۱۳۸۹: ۴۸).

تمدن عبارت است از خلاقیت فرهنگی که خود در نتیجه وجود نظم اجتماعی و حکومت قانون و رفاه نسبی امکان وجود می‌یابد (دورانت، ۱۳۶۷: ۱). بنا بر این تعریف میان فرهنگ و تمدن ارتباطی تنگاتنگ وجود دارد و تمدن بدون فرهنگ تحقق نمی‌یابد. برخی تمدن را پدیده‌های درهم تنیده میدانند که همه مسائل اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، و حتی هنر، ادبیات، تفریحات، علم، اختراعات، فلسفه و دین را دربرمی‌گیرد و معتقدند که هر دو واژه تمدن و فرهنگ بر یک مفهوم دلالت دارند جز آنکه دامنه واژه فرهنگ محدودتر از تمدن است (اسلامی فرد، ۱۳۸۹: ۱۸-۱۹). تمدن عبارت است از تشکل هماهنگ انسانها در حیات معقول با روابط عالمانه و اشتراک همه افراد و گروه‌های جامعه در پیشبرد اهداف مادی و معنوی انسانها در همه ابعاد مثبت (جمشیدی، ۱۳۹۳: ۱۱).

به‌عبارت‌دیگر تمدن شکل بهتری از توسعه مادی و معنوی در اجتماع می‌باشد که تمامی ابعاد را شامل می‌شود. به گفته دانشمندان عصر روشنگری در قرن هفدهم و هیجدهم، مفهوم تمدن با ایده پیشرفت اجتماعی پیوند خورده است (مرکز اسناد و اطلاعات علمی ایران، ۱۳۹۵: ۶۳)؛ بنابراین، هر بحثی از تمدن، لزوماً یک بحث سیاسی و اجتماعی است (سادات، ۱۳۹۱: ۹).

دانشگاه تمدن ساز

امروزه اهمیت دانشگاه‌ها در تأثیرگذاری بر تمدن‌ها به حدی است که می‌توان ادعا کرد که دانشگاه‌ها بدون تمدن جایگاهی نخواهند داشت؛ و دانشگاه‌ها امروزه ارکان جامعه محسوب می‌شوند. دانشگاه‌ها با تأثیرگذاری مستقیم و غیرمستقیم بر تمامی ابعاد جامعه، نقش بسیار مهمی در تمدن دارند. دانشگاه را مرکز انباشت علم برای تمدن سازی می‌دانند و البته نمی‌توان هر علمی را تمدن سازی دانست. برای اینکه علم تمدن ساز باشد باید دانش تمدن سازی گسترش یابد؛ و دانش تمدن ساز یکی از ملزومات مهم دانشگاه تمدن ساز و از ملزومات آن است. (آدمی و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۴).

دانشگاه در لغت به معنای ۱- محل دانش و محل تعلیم و تعلم دانش ۲- مؤسسه علمی وسیع شامل چندین دانشکده و مؤسسه است (فرجی ارمکی: ۱۳۸۶: ۶۸). واژه «دانشگاه تمدن» قدمت زیادی ندارد. در اولین برخورد با این موضوع، این سؤال مطرح می‌شود که دانشگاه تمدن چیست و چه ویژگی‌هایی دارد (خرم، ۱۳۸۵: ۲۷). عبارت «دانشگاه تمدن ایران ۱۴۰۴ هجری - شمسی» در آموزش عالی است که جمهوری اسلامی ایران باید الهام‌بخش جهان اسلام باشد و از نظر علمی و اقتصادی رتبه اول منطقه را به خود اختصاص دهد.

دانشگاه تمدن ساز به‌عنوان یک آرزو به شمار می‌رود، آرزویی که به دلیل مهم بودن، شتاب بخش، تحریک‌کننده و تعالی‌آفرین است (خدایی و همکاران، ۱۳۹۵: ۶۷). دانشگاه تمدن ساز درصدد ارتباط برقرار کردن میان دین و جامعه و ارائه تبیینی می‌باشد که نتیجه آن ایجاد علمی که هم علمی و هم دینی است می‌باشد، در نتیجه دانشگاه تمدن ساز باعث ایجاد محیطی می‌شود که هم دارای ساختار هوشمند و هم خلاق است که بازآفرینی عوامل را برای توسعه و گسترش الگوی تمدنی و فرهنگی اصیل در نظر دارد (آدمی و همکاران، ۱۳۹۱: ۳۴). دانشگاه تمدن ساز ایرانی، انقلابی، اسلامی هم دارای کارکرد درون اجتماعی و هم تعیین‌کننده در رقابت‌های ملی و بین‌المللی است (فصلنامه تحقیقات فرهنگی، ش ۶).

ویژگی‌های دانشگاه تمدن ساز

سیاه‌پوش (۱۳۸۹) در تحقیق خود هشت ویژگی برای تحقق دانشگاه تمدن ساز عنوان نموده است:

جدول ۱- ویژگی‌های دانشگاه تمدن ساز

اولین خصلت یک دانشگاه استقلالیت آن است. اگر جامعه‌ای دارای وظایف از هم مستقل داشته باشیم این امر خودبه‌خود باعث ظهور اندیشه‌ها و آگاهی عمومی و یک جامعه خردمند می‌شود.	استقلالیت
دانشگاه باید به سمت نظام سازی ارزش‌ها و اخلاقیات جهانی و همگانی که همه افراد جامعه را در برمی‌گیرد، حرکت کند. ایجاد اخلاق ایمانی و بازاندیشی در سنت دینی و ملی بر اساس مقتضیات عصر جدید و مطابق با اندیشه معنوی است.	تخلق به اخلاق ایمانی و عقل و خرد
دانشگاه فقط محل نشر علوم روز نیست، بلکه وظیفه اصلی آن در این راستا مقابله با جهل فکری جامعه است. در این دوران این تمدن ساز علمی است که قادر به کنار گذاشتن جهل از جامعه می‌باشد.	مبارزه با فقر فکری و علمی در جامعه
یکی دیگر از ویژگی‌های دانشگاه تمدن نظم و انضباط است. در برخی کشورها این عنصر تاریخی و تمدن ساز را امری بسیار پیش‌پاافتاده می‌دانند و به عبارتی بهایی برای	انضباط

آن قائل نمی‌شوند. پسندیده می‌باشد که دانشگاه‌ها هم‌زمان با تعامل علم و خرد یک نظم اجتماعی را در زیر سایه فرهنگ راهنمای خود قرار داده که پایان آن رسیدن به یک انقلاب فکری باشد.	
دانشگاه‌ها باید زمینه‌ای برای ایجاد محیطی فعال به نیت جذب افراد فرهیخته و تجهیز شده را در نظر داشته باشد؛ و همچنین نیروی انسانی باتجربه و ایجاد علوم جذاب برای توسعه علوم سازمان‌یافته با روش‌های کسب جدید و همچنین استفاده از روش‌های جدید برای بازنگری و تصحیح علوم قبلی را مورد استفاده قرار دهد (پایا، ۱۳۸۴: ۱۲).	تدوین قوانین و مقررات جدید
دانشگاه‌ها باید به «پژوهش بنیادی» که منبع ایده پردازی است توجه جدی داشته باشند و از پژوهش‌های «اقتصادمحور» پرهیز کنند. این نکته به‌ویژه در کشورهای درحال توسعه که برای گسترش دانش و آموزه‌های فرهنگی نیازمند ترویج «دانش علمی» هستند، احساس می‌شود.	ترویج پژوهش‌های بنیادی
دانشگاه باید تلاش جدی نمایند که از ورود به جدل‌های سیاسیون و گرفتار شدن در افکار عمومی و هم‌جهت شدن با مؤسسات غیرعلمی اجتناب نمایند؛ و به‌عنوان ابزاری برای رسیدن بقیه ارگان‌ها تبدیل نشوند؛ و این حقیقت غیرقابل انکار است که دانشگاه همواره از این جهت آسیب‌دیده است.	پرهیز از درگیری‌های سیاسی و فرقه‌ای
دانشگاه باید مقرراتی را اعمال نماید که امکان ارتباطات علمی با دانشگاه‌های دیگر فراهم شود که این منبع برای دانشگاهیان سرشار از شناخت و معرفت است. قابل ذکر می‌باشد که دستیابی دانشگاه‌ها به آخرین اطلاعات علمی بر معتبر بودن دانشگاه‌ها اضافه می‌کند. وجود یک نهاد که جدا از دولت و نهادهای آن برای ارزیابی کیفیت به‌صورت دوره‌ای بر اعتبار آن می‌افزاید (سیاه‌پوش، ۱۳۸۹: ۱۵).	ارتباط گسترده با نهادهای علمی بین‌المللی

شاخص‌های تحقق دانشگاه تمدن ساز

- یکی از راه‌های ارزیابی دانشگاه تمدن ساز شناسایی و تحلیل مهم‌ترین شاخص‌های آن می‌باشد که خرمشاد و آدمی (۱۳۸۸) آن شاخص‌ها را به‌صورت زیر عنوان می‌کنند:
۱. داشتن محیطی با ساختاری هوشمندانه و خلاق که با بازاندیشی در تمدن و بازسازی اجتماعی سروکار دارد.
 ۲. دانشگاهی که دغدغه آن ساختن افرادی با فرهنگ شهروندی و ترویج آن است.
 ۳. دانشگاهی که با دغدغه گسترش و تقویت مکاتب علمی، فرهنگی، اجتماعی، بین‌دینی، فکری — فلسفی ارتباط و تعاملات بین‌ملتها مرتبط است.
 ۴. این دانشگاه معنوی گرا است که به دنبال رهبری معنوی و جهت‌گیری فرهنگی جامعه است.
 ۵. دانشگاهی ارزش محور که ضمن پرداختن به علم به‌عنوان یک اصل، علم الهی محور را مبنای و چارچوب خود قرار می‌دهد.
 ۶. دانشگاهی که عدالت محور بوده که دغدغه عدالت در عرصه اجتماعی، آموزشی و تربیتی را سرلوحه کار خود قرار می‌دهد.
 ۷. دانشگاهی پژوهش محور، دانش محور و دانش ساز است.

۸. این یک دانشگاه فرا کارکردی است که هم‌زمان دارای وظایف محلی، منطقه‌ای، فرامرزی و فراملی است.
۹. دانشگاهی فن‌گرا، تخصص محور و مهارت ساز است.
۱۰. دانشگاهی که دغدغه توسعه علمی داشته باشد و چشم‌انداز آن توسعه متوازن و همه‌جانبه ملی و شکوفایی فرهنگ اسلامی و ایرانی باشد.
۱۱. دانشگاهی نتیجه‌گرا و به دنبال تولید محصولات فکری و فرهنگی اصیل و بومی است.
۱۲. دانشگاهی نقد محور است.
۱۳. این دانشگاه رقابتی است که به رقابت در محیط اجتماعی و فرا اجتماعی اهمیت می‌دهد.
۱۴. دانشگاهی میان رشته‌گرا و فرا رشته‌گر است.
۱۵. دانشگاهی که آموزش را اساس خود می‌داند.
۱۶. دانشگاهی نخبه‌گرا است و راه رشد و توسعه و تمدن را برخوردی ویژه با نخبگان می‌داند.
۱۷. دانشگاهی انسان‌ساز است.
۱۸. دانشگاهی پاسخگو در برابر نیازهای جامعه است.
۱۹. دانشگاهی ارگانیک است.
۲۰. دانشگاهی تولید محور است.

شاخصه‌های دانشجوی تمدن ساز

- بر اساس بیانات مقام معظم رهبری مهم‌ترین ویژگی‌های دانشجویان تمدن ساز چنین هست:
۱. تمدن اسلامی را مهم‌ترین وظیفه بدانند (مقام مهدی، ۱۳۹۳/۸/۱۰).
 ۲. تکیه بر معنویت، خدا و هدایت الهی (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۴/۳۱).
 ۳. اعتقاد به اسلام، انقلاب، اسلام سیاسی، اعتقاد به اینکه اسلام غیر از کار شخصی، وظایف عمومی، حکومت‌داری، جامعه سازی و تمدن سازی نیز دارد (مقام، ۱۳۹۴/۱۲/۲۰).
 ۴. خودباوری و اعتماد به نفس: اعتقاد به هویت و تمدن خود (مقام، ۱۳۸۱/۳/۷).
 ۵. آرمان‌گرایی، جاه‌طلبی، اشتیاق و انگیزه علمی (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۷/۲۳، ۱۳۸۵/۸/۱۹).
 ۶. روحیه جهادی و احساس مسئولیت و وظیفه در قبال عموم مردم (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۷/۲۳).
 ۷. بصیرت سیاسی: شناخت چالش‌های کنونی، پیش‌بینی کمین و سد معبر و شناخت دشمن (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۹/۷/۱۴).
 ۸. روحیه دفاع از مظلومان جهان (مقام معظم رهبری، ۰۹/۰۲/۱۳۹۲).
 ۹. نگاه کلان (الگو شدن برای جهان و تاریخ‌سازی) (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۸/۲۹).
 ۱۰. اینترگر و آماده اینتر و خون دادن (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸/۴/۷).
 ۱۱. بانگیزه، شجاع، پیشگام و غیور (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۶/۶/۳۱) و شاداب (مقام معظم رهبری، ۱۹۲/۸/۲۹).
 ۱۲. دوری از اشرافی‌گرایی (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۴/۵/۲۸).

۱۳. برگزاری کرسی‌های نظریه‌پردازی، پاسخ به سؤالات و شبهات و کرسی‌های نقد و مناظره (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۱/۱۱/۱۶).

۱۴. تلاش مستمر برای پیشرفت علمی و صنعتی، تولید علم (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۱/۱۱/۱۶).

۱۵. تقویت تقوا و غفت امانت (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۸/۲۹).

۱۶. حفظ وحدت و دوری از تفرقه (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۶/۹/۱۸).

۱۷. اختراع و نوآوری (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۷/۲۳، ۱۳۹۲/۲/۹، ۱۳۹۵/۷/۲۸).

۱۸. اتخاذ سبک زندگی اسلامی (در ازدواج، نوع مسکن، نوع لباس، الگوی مصرف، تفریحات، خط، زبان، کسب‌وکار، رفتار در دانشگاه، رفتار ما در فعالیت سیاسی، رفتار در رسانه، رفتار در خانواده، رفتار با دشمن و...) (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۷/۲۳).

ویژگی‌های دانشگاه تمدن ساز

سیاه‌پوش (۱۳۸۹) در تحقیق خود هشت ویژگی برای تحقق دانشگاه تمدن ساز عنوان نموده است:

۱. **استقلال:** مهم‌ترین و اساسی‌ترین و اولین ویژگی دانشگاه استقلال آن است. جامعه‌ای که در آن کارکردها از یکدیگر تفکیک و مستقل باشند اسباب ظهور و بروز اندیشه‌ها و خودآگاهی عمومی به مقیاس وسیعی فراهم می‌شود و حضور نقش خودآگاه، استقلال عرصه‌های گوناگون جامعه و بروز اندیشه‌های فردی و سرانجام خرد جمعی را تضمین می‌نماید.

۲. **تخلق به اخلاق ایمانی و عقل و خرد:** دانشگاه باید به‌سوی تدوین نظامی ارزشی و همگانی از ارزش‌ها و اخلاق عام که همه‌آحاد جامعه را شامل شود حرکت کند. بدیهی است در این کار با انبوهی از مشکلات و کمبودها مواجه خواهد شد، زیرا فرهنگ جامعه در آن سطح نیست که تعامل رشد یافته‌ای داشته باشد. متأسفانه نابرابری‌ها و بی‌عدالتی و از دست رفتن استعدادها فراوان است. لازمه این کار تدارک نظامی هماهنگ برای ارتباط تنگاتنگ با کل جامعه است و این امر منوط به آن است که یک معیار یا ملاک عامی از ارزش‌های اخلاقی و عقلانی و فرهنگی حاکم گردد. بدیهی است این معیار، عقل و اخلاق است که خارج از چهارچوب‌های محدود و رسمی باشد و بر آن اساس دانشگاه حق سؤال از جامعه را داشته باشد و پروایی از نقد قدرت نداشته باشد. آن معیار تخلق به اخلاق ایمانی و بازانندیشی سنت دینی و ملی به مقتضای عصر جدید و متناسب با اندیشه معنوی است.

۳. **مبارزه با فقر فکری و علمی جامعه:** فلسفی وجودی دانشگاه صرفاً عرضه معارف روز نیست یعنی دانشگاهی که از آن انتظار می‌رود جامعه را بسازد و تمدن ساز باشد وظیفه بسیار سنگینی دارد و آن وظیفه در چهارچوب تنگ وظایف رسمی‌اش نمی‌گنجد بلکه مقابله با جهلی است که دامن‌گیر جامعه شده است. آماده کردن عامه مردم و دانشجویان برای زندگی در دنیایی که به شدت پیچیده و نامفهوم است، یعنی آماده کردن کل جامعه برای یک بسیج عقلانی و علمی و مبارزه با فقر فکری و گشودن فضای جدال‌های اندیشگی. در تفکر مدرن، علم جدید، علمی است که قدم‌به‌قدم جهل را کنار بگذارد.

۴. **انضباط:** یکی دیگر از ویژگی‌های دانشگاه تمدن ساز برخورداری از انضباط است. این عنصر تاریخی و تمدن ساز، در بعضی کشورها موضوعی بسیار پیش‌پاافتاده تلقی می‌شود و به عبارتی کمتر بهایی به آن داده نمی‌شود. درحالی‌که تمامی ادیان و نحله‌های فکری، مدار زندگی اجتماعی خود را بر این امر استوار کرده‌اند و نخستین گام آموزش آن‌ها تخلق به اخلاق و انضباط

بوده است. شایسته است دانشگاه‌ها در پیوند بین علم و خرد، یک نظم اجتماعی را در سایه تحول فرهنگی، سرلوحه کار خود قرار دهند که سرانجام آن رسیدن به یک تحول فکری است و باید اساس آن بر یک تحول ذاتاً معرفت‌شناسی استوار باشد.

۵. تدوین مقررات و ضوابط نوین و طرد تشکیلات و مقررات فرسوده: ویژگی دیگر دانشگاه، دوری از اندیشه‌های کهنه و طرد تشکیلات و مقررات فرسوده و تدوین شالوده‌ای نو برای ایجاد محیطی بانشاط، جهت جذب استادان فرهیخته و مجهز به دانش روز و نیروی انسانی باتجربه و کاردان و برقراری جاذبه‌های علمی برای گسترش علم سازمان‌یافته با شیوه‌های نوین کسب معرفت و علم‌آموزی و همچنین بسط روش‌هایی که به تنقیح و تصحیح مستمر روش‌های معرفت‌شناسانه پیشین منجر شود (پایا، ۱۳۸۴: ۱۲). بدیهی است این امور باید از نظارت دولتی و دیوانسالارانه در امان باشد.

۶. ترویج پژوهش‌های بنیادی: توجه جدی دانشگاه‌ها به «پژوهش‌های بنیادی» که سرچشمه زاینده و فیاض اندیشه‌ها است و پرهیز از پژوهش‌های «اقتصادمحور» افتادگی دارد. این نکته به‌خصوص در مورد کشورهای درحال توسعه که محتاج ترویج «معرفت علمی» برای بسط دانش و آموزه‌های فرهنگی است، بیشتر احساس می‌شود ولی متأسفانه مغفول واقع شده است. بدیهی است توجه به پژوهش‌های کاربردی و بهره‌گیری از فناوری‌های جدید حائز اهمیت ویژه است.

۷. دوری از کشمکش‌های سیاسی و فرقه‌ای: دانشگاه باید از خطر کشیده شدن به کشمکش‌های فرقه‌ای و عقیدتی و گرفتار شدن در چنبره عوام‌فریبی و جهت‌گیری با نهادهای غیرعلمی و حزبی - عقیدتی که حرمت و ساحت علم را وسیله‌ای برای رسیدن به امیال و گرایش‌های خاص به کار می‌برند، پرهیز جدی نماید. دانشگاه‌ها در طول تاریخشان از جدال‌های فرقه‌ای و عقیدتی، آسیب سنگینی خورده‌اند.

۸. ارتباط گسترده با نهادهای علمی بین‌المللی: یکی دیگر از ویژگی‌های دانشگاه تمدن ساز، تدوین قوانینی است که راه تعاملات علمی و بین‌دانشگاهی با دانشگاه‌های معتبر جهان و نهادهای مولد اندیشه و کرسی‌های نظریه‌پردازی را که منبع مهم تغذیه علمی و معرفتی در عصر جدید هستند، هموار نماید. بدیهی است کسب آخرین دستاوردهای علمی بین‌المللی به اعتبار و ارزش دانشگاه‌ها می‌افزاید و وجود نهادی مستقل از دولت و دستگاه‌های رسمی، برای ارزیابی کیفی دانشگاه‌ها مطابق استانداردهای علمی و بین‌المللی به صورت ادواری، معایب و محاسن آن‌ها را عیان می‌سازد. (سیاه‌پوش، ۱۳۸۹: ۱۵).
دانشگاه تمدن ساز اسلامی

امروزه پژوهشگران با ترکیب دانشگاه، تمدن، اسلام اصطلاح دانشگاه تمدن ساز اسلامی را به کار می‌برند (خشوعی، ۱۳۹۳: ۱۸۰). دکتر سید جعفر شهیدی تمدن اسلامی را مجموعه آداب و رسوم مشترک میان ملت‌های مسلمان می‌داند (فوزی، ۱۳۹۱: ۹). مهم‌ترین مؤلفه‌های فرهنگ و تمدن اسلامی که به موفقیت و پیشرفت سریع دانشگاه تمدن ساز اسلامی کمک می‌کند را موارد زیر می‌داند:

۱. جهانی اندیشیدن، جهان‌شمول بودن و مرز نشناختن.
۲. تساهل و مدارا، گشادگی مشرب و آمادگی برای پذیرش افکار تازه و عناصر فرهنگی دیگران و منطبق ساختن آن با روح توحیدی اسلام.
۳. تبلیغی و باز بودن اسلام در مقایسه با آیین‌های بسته‌ای چون یهودی و زرتشتی.

۴. تعادل در نگرش میان دنیا و عقبی و نیز توجه به سیاست و اجتماع.
۵. تأکید بر عدالت و برابری نژادها و احترام به حقوق ملل و مذاهب دیگر.
۶. ایجاد زمینه فکری برای گسترش نهضت علمی با تأکید بر تجربی اندیشیدن و توجه دادن انسان به نظام طبیعی و اسرار آن (مفتخری، ۱۳۷۹: ۶).

تمدن اسلامی که نمونه کامل تمدن دینی است ویژگی‌هایی دارد که آن را از سایر تمدن‌ها متمایز می‌سازد که اغلب این شاخصه‌ها در واقع ملاحظات قرآنی می‌باشند. این شاخصه‌ها از این قرارند: ۱. قوانین دینی ۲. نگرش توحیدی ۳. عامل خردورزی ۴. علم و دانش اندوزی ۵. رعایت حقوق مظلومان و مستضعفان ۶. هجرت ۷. تسامح و تساهل (فوزی، ۱۳۹۱: ۹). دانشگاه تمدن ساز اسلامی با توجه به نقش دانشگاه در ارتباط با نیازهای جامعه و حفظ و تقویت هویت ایرانی — اسلامی و مسئله جهانی بودن علم بین کارکردهای مختلف دانشگاه از حیث تمدن سازی تعادلی ایجاد می‌کند، تولید علم و جنبش نرم‌افزاری و سپس آموزش و ارائه خدمات اجتماعی به جامعه و تقویت حلقه ارتباطی صنعت و دانشگاه به اضافه کارکردهای فرهنگ سازی و تقویت معنوی جامعه و ظرفیت سازی سیاسی که جز کارکردهای دانشگاه تمدن ساز محسوب می‌شود (فرجی ارمکی، ۱۳۸۶: ۷۷).

پیشینه پژوهش

برای بررسی واکاوی دقیق موضوع، ادبیات نظری و همچنین سوابق داخلی و خارجی پژوهش بررسی شد. آدمی و همکاران در سال (۱۳۹۱)، پژوهشی تحت عنوان «دانشگاه تمدن ساز و الگوی توسعه بومی و تعمیق همبستگی ملی» انجام داده‌اند؛ و آنچه در این پژوهش مورد مذاقه قرار گرفته ویژگی‌ها و شاخص‌های دانشگاه تمدن ساز می‌باشد؛ و به این نتیجه دست‌یافت‌اند که دانشگاه تمدن ساز دانشگاهی گفتمان ساز در پاسخ به ابهامات هویتی و فرهنگی و تمدنی برگرفته از اوضاع بین‌المللی و شرایط داخلی در عصر جهانی شدن است. این دانشگاه با تکیه بر ایده و الگوی توسعه اسلامی — ایرانی با مدلی مشروح زمینه‌های تقویت گفتمان همبستگی ملی را از نظر یک نظام سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی باثبات فراهم آورده و شکل‌گیری انسجام اجتماعی وحدت ملی و به نوبه خود زمینه را برای توسعه متوازن در تمام ابعاد مختلف آن فراهم می‌کند. در ادامه، به خلاصه‌ای از سوابق داخلی و خارجی مهم اشاره می‌شود:

جدول ۲- مهم‌ترین پیشینه پژوهش‌های داخلی و خارجی

طی پژوهشی تحت عنوان «بررسی ویژگی‌های دانشگاه تمدن ساز از منظر قرآن و احادیث» که در پاسخ به این سؤال محوری انجام شد؛ به این نتیجه دست‌یافت‌اند که مؤلفه‌هایی نظیر جهت‌گیری دینی و اسلامی، برخورداری از هویت علمی و توانمندی پژوهشی، استقلال و عدم وابستگی، خدمت‌گزاری، رضایت محوری و توجه به خشنودی مردم و زیبایی را می‌توان به عنوان مهم‌ترین شاخصه‌ها ویژگی‌های دانشگاه تمدن ساز نام برد.	عباسی نیا و حسین پور (۱۳۹۵)
طی تحقیقی تحت عنوان «انقلاب اسلامی/بیداری اسلامی و تمدن نوین اسلامی» به این نتیجه دست‌یافت که نقطه آغازین هر تحول سازنده بیداری است؛ و انقلاب اسلامی تداوم بیداری اسلامی و موج دوم آن است. از آنجاکه انقلاب اسلامی حدوث و بقای تمدن دارد چشم‌انداز سیاسی برآمده از آن در دهه چهارم حیات تمدن سازی خود است.	خرمشاد (۱۳۹۲)

<p>طی پژوهشی تحت عنوان «اسلامی شدن دانشگاه‌ها» به این نتیجه دست‌یافت‌اند که اسلامی شدن دانشگاه‌ها حول پنج مضمون؛ «گرایش دانشگاهیان به اسلامی شدن، مفهوم اسلامی شدن، امکان و ضرورت اسلامی شدن، ایدئولوژی و قدرت» سامان دارد.</p>	<p>فراستخواه و آبسالان (۱۳۹۶)</p>
<p>طی تحقیقی تحت عنوان «فرهنگ سیاسی در نگاه مقام معظم رهبری» به این نتیجه دست‌یافت که فرهنگ هویت، اصالت و روح جامعه است که به گونه‌های مختلف تقسیم‌پذیر است. در این میان فرهنگ سیاسی جایگاه ویژه‌ای دارد و نقش آن در افکار، احساسات، گرایش‌ها و علائق و رفتار ملت‌ها بسیار برجسته است.</p>	<p>مظفری (۱۳۸۵)</p>
<p>در پژوهشی تحت عنوان «مأموریت سوم دانشگاه‌ها و چالش‌های دانشگاه‌های کارآفرین» با ارزیابی چالش‌های مؤسسات آموزش عالی در اجرای مأموریت سوم توسعه اقتصادی و تبدیل دانشگاه با مؤسسه کارآفرین پرداختند. در پژوهش آن دو، برخی منابع لازم و تغییر سیاستی که سیاست‌گذاران و مدرسان دانشگاه باید در فعالیتهای حمایتی، به‌منزله بخشی از مأموریت دانشگاه انجام می‌دادند برجسته شده است.</p>	<p>آرتور و رایینز (۲۰۱۷)</p>
<p>طی پژوهشی تحت عنوان «دانشگاه کارآفرین» مفهوم‌سازی مبتنی بر ذی‌نفعان از وضعیت فعلی و دستور کار برای تحقیقات آینده، هفت جریان تحقیقاتی را شناسایی کردند و یک دیدگاه سیستماتیک یکپارچه متمرکز بر دانشگاه در مورد خود دانشگاه کارآفرین و سهامداران اصلی آن در داخل مرزهای سازمانی و فراتر از آن، مانند محققان، شرکت‌ها، اقتصاد و جامعه ایجاد کردند. آن‌ها یافته‌ها را به تصویر می‌کشیدند و با دستور کار تحقیقاتی آینده نتیجه گرفتند که با توجه به ماهیت سیستمی آن، مفهوم‌سازی مبتنی بر ذی‌نفعان یکپارچه از ادبیات دانشگاه کارآفرین، شناسایی جهت‌های تحقیقاتی مهم آینده را امکان‌پذیر می‌سازد که به‌ویژه به ارتباط بین گروه‌های ذی‌نفع و اکوسیستم کلی می‌پردازد.</p>	<p>کلاوس تی و همکاران (۲۰۱۸)</p>

روش‌شناسی پژوهش

روش تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها ترکیبی و اکتشافی می‌باشد. بر این اساس در پژوهش حاضر، به منظور بهره‌گیری از تجارب و اطلاعات خبرگان آموزش عالی که شامل اساتید دانشگاه‌ها هستند برای رسیدن به مؤلفه‌های دانشگاه تمدن ساز از روش کیفی استفاده شده است. برای تعمیم یافته‌های بخش کیفی، پس از طراحی و تدوین پرسشنامه و انتخاب نمونه‌ای تصادفی از اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های دولتی نسبت به گردآوری داده‌های کمی اقدام شده است و مدل ارائه شده، مورد ارزیابی قرار گرفته است. در این تحقیق، جامعه آماری عبارت است از کلیه اساتید دانشگاه‌های دولتی ایلام که بر اساس آمار ارائه‌شده از سوی دانشگاه‌های دولتی ایلام ۴۹۰ که بر اساس جدول مورگان، ۲۱۵ نفر آن جهت انجام کار تحقیق انتخاب شدند.

در این تحقیق محقق اقدامات زیر را برای تأیید روایی و صحت اطلاعات به‌دست‌آمده انجام داده است:

- مطابقت دادن نتایج مصاحبه توسط مصاحبه‌شوندگان.
- از تعدادی از کارشناسان در زمینه تحقیق خواسته شد تا نتایج کدگذاری را بررسی کنند.
- فرایند مقایسه و بازبینی کدگذاری توسط محقق به‌صورت مداوم انجام شد.

داده‌های تحقیق کیفی از طریق فرآیند کدگذاری، بر اساس طراحی سیستماتیک نظریه داده بنیاد اشتراوس و کوربین (۲۰۱۵) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یکی از ویژگی‌های روش تحقیق کیفی، قرار دادن مرحله تحلیل داده‌ها در چارچوب مرحله جمع‌آوری داده‌ها است. در این پژوهش، فرآیند تحلیل هم‌زمان با جمع‌آوری داده‌ها و مصاحبه انجام شد. به گونه‌ای که پس از انجام هر مصاحبه، به‌طور هم‌زمان، کدهای مفهومی اصلی از هر مصاحبه استخراج شده و سپس با توجه به نتایج ذهنی به‌دست‌آمده از کدهای مفهومی حاصل از مصاحبه‌ها، افراد دیگر جهت مصاحبه انتخاب می‌شدند.

تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی دارای سه مرحله «کدگذاری باز، کدگذاری مرکزی و کدگذاری انتخابی» است. در مرحله کدگذاری باز یا یک فرآیند تحلیلی، مفاهیم شناسایی شده، ویژگی‌ها و ابعاد آن‌ها در داده‌ها کشف می‌شود. در مرحله کدگذاری مرکزی، محقق یک مقوله کدگذاری باز (به‌عنوان مقوله یا پدیده اصلی) را انتخاب می‌کند و آن را در مرکز فرآیند بررسی می‌کند، سپس مقوله‌های دیگر را به آن پیوند می‌دهد. این کدگذاری، به این دلیل محوری نامیده می‌شود که کدگذاری حول «محور» یک مقوله تحقق می‌یابد؛ و در نهایت در کدگذاری انتخابی، فرآیند یکپارچه‌سازی و بهبود مقوله‌ها انجام شد (اشتراوس و کوربین، ۱۳۸۵: ۵۶).

یافته‌های پژوهش

نخستین منبعی که برای این پژوهش مورداستفاده قرار گرفت مصاحبه با صاحب‌نظران و کارشناسان این امر می‌باشد. تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها مبنایی برای محقق پدید می‌آورد که به استخراج مفاهیم، مقایسه این مفاهیم و ترکیب آن‌ها با یکدیگر برای فهم بهتر چیستی و چرایی موضوع اصلی پژوهش یعنی خوانشی نو از دانشگاه تمدن ساز بپردازد. استفاده از سؤالات باز و به طریق نیمه ساختاریافته این امکان را فراهم نمود تا اطلاعات عمیق‌تری از پژوهش عنوان شود. سؤالات مصاحبه بدین صورت طراحی شده‌اند:

- مهم‌ترین عوامل انگیزاننده (علی) مؤثر در طراحی الگوی خوانشی نو از دانشگاه تمدن ساز چه عامل یا عواملی هستند؟
 - مهم‌ترین عوامل زمینه‌ای (بسترها) جهت اجرای (طراحی) شناسایی الگوی خوانشی نو از دانشگاه تمدن ساز که لازم‌اند کدام عوامل هستند؟
 - مهم‌ترین عوامل محیطی (مداخله‌گر) که در شناسایی الگوی خوانشی نو از دانشگاه تمدن ساز دخالت دارند کدام عوامل یا شرایط هستند؟
 - مهم‌ترین راهبردهای پیاده‌سازی الگوی شناسایی خوانش نو از دانشگاه تمدن ساز کدام‌اند؟
 - مهم‌ترین پیامدهای پیاده‌سازی الگوی شناسایی خوانشی نو از دانشگاه تمدن ساز کدام‌اند؟
- در این پژوهش مصاحبه‌هایی با خبرگان و آگاهان حوزه شناسایی مؤلفه‌های دانشگاه تمدن ساز در نظام آموزش عالی ایران در دانشگاه‌های دولتی انجام گرفت. مصاحبه‌ها بر روی نقطه نظرات صاحب‌نظران و کارشناسان امر مسلط بر موضوع پژوهش متمرکز بود. مصاحبه‌ها با استفاده از روش گلوله برفی به‌منظور شناسایی مؤلفه‌ها و مقوله‌های اصلی با توجه به موضوع اصلی پژوهش و با رویکرد آمیخته اکتشافی صورت گرفت.

محقق در این پژوهش در مرحله اول به جمع‌آوری داده‌های کیفی از خلال مصاحبه‌ها با مشارکت‌کنندگان در پژوهش پرداخته است. در فرایند کدگذاری باز کدهای بسیاری حاصل شده که طی فرایند حذف و ادغام مجموعه داده‌های کیفی به تعداد کمتری تقلیل یافت.

به‌طورکلی ۱۸۷ کد کلیدی که منشأ کدگذاری باز بود استخراج شد و از این تعداد ۲۵ زیر مقوله اصلی استخراج شده است که مهم‌ترین آن‌ها به شرح زیر می‌باشند.

جدول ۳- نتایج کدگذاری باز و محوری، مقوله‌های فرعی، ویژگی‌ها و ابعاد آن‌ها

مقوله‌های فرعی	ویژگی‌ها و ابعاد
ضرورت تمدن سازی	احساس نیاز در جامعه، احساس نیاز در مدیران، احساس ناامیدی عمیق از وضع موجود، نیازهای جمعی و اجتماعی خاص در یک‌زمان خاص، وجود خلأ در جامعه، توجه به مسائل و مشکلات حاکم بر جامعه، احساس نیاز جامعه به تمدن سازی، پاسخگویی به مسائل، بی‌تفاوت نبودن نسبت به جامعه
توانمندسازی افراد	متولیان و مسئولان موقعیت دان، مدیریت کارآمد و متخصص، رشد مسئولیت‌پذیری در افراد، اساتید و دانشجویان علاقه‌مند، افراد و دانشجویان توانمند، اشخاص دغدغه مند، ارتقای توانمندی روابط، دورنگری مدیران در بعد مدیریتی، مجری پیاده کنند، بالاتر رفتن سطح افکار
بهبودی وظایف	توجه به وظایف اصلی آموزش، توجه به وظایف اصلی پژوهش، توجه به مشاوره و کمک‌های تخصصی، آینده‌نگری و توجه به سرنوشت دانشجویان، توجه به رشد توسعه‌ای و منطقه‌ای و محلی، توجه به فرهنگ‌سازمانی و افکار عمومی نسبت به دانشگاه تمدن ساز، جهان‌بینی‌ها و اپیدئولوژی‌های حاکم بر جامعه
ارتقای کارکرد دانشگاه	ناکارآمدی دانشگاه‌ها، شکل‌گیری ناقص دانشگاه‌ها، وابسته بودن دانشگاه‌ها به خارج
ظرفیت‌سازی	توجه به بافت جمعیتی کشور، توجه به میزان و چگونگی بافت جمعیت (پیری و جوانی جمعیت)، توجه به نیازهای هر منطقه به علم و فناوری، توجه به نیازهای علوم انسانی در هر منطقه، نحوه آمایش سرزمینی، توجه به صنعت، توجه به پیشینه علمی کشور
تأمین زیرساخت‌های مادی و انسانی	تهیه امکانات و تسهیلات فیزیکی و اقتصادی، فضای مناسب برای تحقیق و پژوهش، فراهم ساختن زیرساخت‌های مادی و انسانی، بودجه کافی، تقویت بودجه‌های پژوهشی، سرمایه‌گذاری مناسب، تدوین سیاست‌های تشویقی و اهرم‌های مختلف مدیریتی جهت ایجاد انگیزش و تشویق، تمرکز بر نیروی متعهد
توسعه منابع انسانی	تربیت مدیران و عوامل اجرایی در حوزه‌های مختلف سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، شایسته‌سالاری در همه سطوح مدیریتی، رهبری الهام‌بخش، افزایش سطح مسئولیت‌پذیری کارکنان و دانشجویان، آماده‌سازی ذهن‌ها، استقلال در حوزه‌های مالی و تصمیم سازی، تلاش برای تصویرسازی ذهنی جوانان از تمدن سازی
هویت ملی	توجه به دستاوردهای علمی اندیشمندان ایران، پیشینه تاریخی ملت ایران، بالندگی تاریخی، ظرفیت تاریخی - علمی ایرانیان قبل و بعد از اسلام، استعداد ایرانیان، تدوین قوانین و هنجارهای تمدن محور، مستقرشدن تدریجی اندیشه تمدن سازی، تقویت هویت ملی و نهادینه‌سازی

ارزش‌های اسلامی، الگوبرداری درست اسلامی، احساس یک نیاز عمیق اجتماعی به مؤلفه‌های یک تمدن، فضیلت محور بودن ملت ایران	
برنامه‌ریزی استراتژیک، داشتن انسجام درونی و بیرونی، هدف‌گذاری مشترک ارگان‌ها، پایداری نظام آموزشی	چشم‌انداز مشترک
روابط عمیق داخلی و خارجی، به‌روز بودن دانشگاه‌ها، نبود خفقان، نبود محدودیت‌های جذب اخلاقی و دینی، احاطه داشتن به مسائل روز، دسترسی به اسناد علمی کشورهای دیگر، تفکر انتقادی، آزادی بیان، هزینه‌کرد ثروت در جهت علم	مرجعیت علمی
تبلیغ رسانه‌ها، توجه ویژه دولت به دانشگاه‌ها، توجه مثبت خانواده‌ها به علم‌آموزی، توجه رسالت دانشگاه‌ها از سوی مردم، توجه درست متولیان کشور به رسالت دانشگاه تمدن ساز، توجه ارگان‌های مردم‌نهاد واقف به رسالت دانشگاه تمدن ساز، داشتن درک درست از تمدن و تمدن سازی، وجود دانشمندان ایرانی در دانشگاه‌های مختلف جهان، فهم نظام علمی	تکریم علم و عالم
توجه به ژن ایرانی، توجه به بافت فکری جمعیت ایرانی به‌عنوان بافت الگوی نمونه، داشتن تمدن کهن ایرانی، جذابیت‌های حوزه‌های گردشگری و تمدنی ایران برای جذب نخبگان	افتخارات تمدن ایرانی
ساختار سیاسی، سنت‌های اجتماعی، ساختار اقتصادی، حکومت‌ها، منافع سیاسی فرد، محدودیت‌های منابع انسانی، وجود تشکلهای وابسته به قدرت، کارشکنی، مسائل حاشیه‌ای، قانون‌گرایی، شرایط جهانی، شرایط جهانی، پذیرندگی فرهنگ	نظام سازی صحیح
ناتوانی‌های در برنامه‌ریزی‌های درست و منطقی، ضعف نظارت دقیق، عدم توجه به ارزیابی عملکردهای منطبق با اهداف تعیین‌شده	نظام ارزشیابی
نگاه فراملیتی به دانشگاه‌ها، مکلف کردن دانشگاه‌ها به ارائه طرح‌های فراملیتی، شرکت در نشست‌های علمی، برگزاری سمینارهایی در جهت موضوع، ارتباط علمی و فرهنگی با دانشگاه‌های دیگر، تعامل سازنده، وجود چشم‌انداز، تصویب قانون مدون در سطح کلان، تقویت مشارکت و همکاری گروه‌های مختلف، جذب حداکثری افراد، سوق مدیریت دولتی به مدیریت علمی، امکان تقویت قطب‌های مختلف دانشگاهی، برگزاری دوره‌های آموزشی با مراکز معتبر	دیپلماسی علمی
تقویت آزمایشگاه‌ها، تقویت امکانات آموزشی	توسعه فناوری
تقویت حوزه پژوهشی، تقویت رشته‌ها با تأکید بر عناوین بین‌رشته‌ای، تقویت علم‌سازی، آموزشی و پژوهشی کردن دانشگاه‌ها، تقویت توان علمی، تقویت شایسته‌محوری، طراحی دوره‌های تخصصی مبتنی بر نیاز صنعت	ارتقای کارآمدی پژوهشی
برنامه‌ریزی مسیر ترقی دانشجویان، ارتباط بین خواننده‌های دانشجو آینده شغلی، ابعاد تربیتی درست، برنامه‌ریزی منابع انسانی در ابعاد کارکنان و هیئت علمی و دانشجویان، القای حس تمدن سازی در دانشجویان	برنامه‌ریزی صحیح
تطبیق دانشگاه با نیازهای جامعه، ارتباط مؤثر با دانشگاه، توجه به واکنش‌های سطح جامعه نسبت به دانشگاه، ارتباط دانشگاه و صنعت	ارتباط دانشگاه و صنعت
برداشتن موانع در مسیر دانشگاه، متناسب‌سازی قوانین و مقررات با ساختار دانشگاه، اصلاح ساختار دانشگاه برای تمدن سازی، استقرار هر کس در جای مناسب، اصلاح فرایندهای اجرایی،	ساختارهای منعطف

متناسب‌سازی مشاغل با شاغلین، پرهیز از سیاست زدگی در انتخاب مدیران، جلوگیری از نقش‌های سیاسی صرف، به چالش کشیدن دانش توسط استاد و دانشجو، اصلاح سرفصل‌های درس ارشد و دکتری، اصلاح آیین‌نامه‌های علمی اساتید، تغییر محتوا متناسب با تمدن سازی، تغییر روش، ارجح بودن علم بر مسائل سیاسی، تحقق تمدن سازی بر محوریت اصول و ارزش‌های اسلامی	
مدیریت تعارض	همراهی با افکار عمومی، رفع خوانش‌های شخصی، حل اختلاف‌نظرها، فضای دموکراسی، مدیریت صحیح در آموزش عالی، طرح آرا و انظار
تفکر سیستمی	داشتن تفکر کل‌نگری نسبت به دانشگاه، فرایندی در نظر گرفتن تمدن سازی
اشتغال آفرین	رشد و توسعه منطقه‌ای و محلی، افزایش تأثیرگذاری دانشگاه در منطقه، بینش تجاری، تسهیل‌گری توسعه، بهره‌وری بالا، بارور کننده جامعه، توفیق در اشتغال‌زایی برای دانشجویان خود، عملی کردن آموخته‌ها، حرکت به سمت کیفیت‌گرایی، ایجاد ارکان توسعه پایدار، کارآمدی، توجه به نوآوری‌های مهم در زندگی، رفاه، افزایش تولیدات علمی، توسعه جامعه از طریق افراد متخصص
ترویج الگوی فضائل	رشد و تعالی فرهنگ، ایجاد فرهنگ، متعالی شدن، ایجاد رشد و بالندگی، ابعاد تربیتی درست، پرورشگاه انسان‌های تمدن ساز، تربیت نیروهای هم‌تراز، تقویت فرهنگ تعامل و همکاری، حفظ حقوق و کرامت و حرمت افراد، ایجاد ساختار و قواعد مدنی
تشکیل حکومت دانایی محور	خروجی‌های علمی خیره‌کننده، ترویج روحیه جهاد علمی، توسعه علمی، تولیدکننده ایده، نخبه پرور

یافته‌های فرآیند کدگذاری محوری و تبیین مؤلفه‌های مدل کیفی پژوهش

در ادامه این بخش، اجزای پارادایم کدگذاری محوری؛ شامل پدیده اصلی، شرایط علی، راهبردها، زمینه، شرایط مداخله‌گر و پیامدها به تفکیک و بر اساس مقوله‌های زیرمجموعه خود طرح و در نهایت طبق کدگذاری انتخابی به هم پیوند داده شده و چگونگی طراحی الگوی شناسایی مؤلفه‌های دانشگاه تمدن ساز در نظام آموزش عالی ایران به صورت یک مدل مفهومی ترسیم شده است.

در عصر امروز، صاحب‌نظران دانشگاه‌ها را به عنوان ستون‌های پشتیبان جوامع می‌دانند؛ و معتقدند دانشگاه عامل کلیدی در ایجاد علم، ارزش و ثروت و فرهنگ‌سازی برای جامعه است و لازمه حیات تمدن جوامع است؛ و لازمه این امر و بقا عملیاتی کردن اهداف و اجرای راهبردهای مناسب است. اگر دانشگاه در مسیر درست حرکت کند، این اهداف محقق خواهد شد؛ و از سوی دیگر دانشگاه‌ها عنصری ضروری در هر کشوری هستند که جامعه را به سمت تمدن سوق می‌دهند. در این پژوهش با تمرکز بر شناسایی مؤلفه‌های دانشگاه تمدن ساز در نظام آموزش عالی ایران، مصاحبه‌شوندگان به تشریح پدیده پرداختند و فلسفه پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان، نظرات، تجربیات و بینش‌های آنان در این زمینه است؛ و سپس مدل مفهومی هر یک ذکر شد.

جدول ۴- نتایج کدگذاری باز و محوری و تناظر مقوله‌های کلی و مقوله‌های فرعی

مقوله کلی	مقوله فرعی
شرایط علی	ضرورت تمدن سازی، توانمندسازی افراد، بهسازی وظایف و ارتقای کارکرد دانشگاه‌ها

شرایط زمینه‌ای	ظرفیت‌سازی، تأمین زیرساخت‌های مادی و انسانی، توسعه منابع انسانی، هویت ملی، چشم‌انداز مشترک و مرجعیت علمی
شرایط مداخله‌گر	تکریم علم و عالم، افتخارات تمدن ایرانی، نظام‌سازی و نظام ارزشیابی
راهبردها	دیپلماسی علمی، توسعه فناوری، ارتقای کارآمدی پژوهشی، برنامه‌ریزی صحیح، ارتباط دانشگاه و صنعت، ساختارهای منعطف، مدیریت تعارض و تفکر سیستمی
پیامدها	اشتغال‌آفرینی، ترویج الگوی فضائل و تشکیل حکومت دانایی محور

عوامل علی یا انگیزاننده شرایطی می‌باشند که وقوع آنها منجر به شکل‌گیری مولفه‌های دانشگاه تمدن‌ساز توسط پژوهشگران شایسته می‌شود. این شرایط به عنوان عوامل انگیزاننده و چرایی اصلی برای ورود پژوهشگران در مسیر دانشگاه تمدن‌ساز می‌باشد.

جدول (۳-۴): عوامل علی مؤثر در طراحی الگوی شناسایی مولفه‌های دانشگاه تمدن‌ساز

شرایط علی	ضرورت تمدن‌سازی توانمندسازی افراد بهسازی وظایف ارتقای کارکرد دانشگاه‌ها
-----------	--

۶-۱-۴- ضرورت تمدن‌سازی دانشگاه‌ها :

یکی از عواملی که در شکل‌گیری اولیه مولفه‌های دانشگاه تمدن‌ساز مؤثر است ضرورت تمدن‌سازی در جامعه است. اکثر شرکت‌کنندگان در این پژوهش این عامل را به‌عنوان یک عامل مهم و تأثیرگذار در الگوی تمدن‌سازی می‌دانند. یکی از خبرگان در این زمینه اذعان کرد که:

هر چیزی که قرار باشد شکل بگیرد ناشی از یک ضرورت است که آن ضرورت یک باید می‌باشد و حق انتخاب محسوب نمی‌شود و انتخاب نیست. بنابراین بحث تمدن‌سازی نیز یک ضرورت می‌باشد. دانشگاه قطعاً یک ضرورت است و یا مشکلی را حل کرده یا باید حل کند در غیر این صورت کاربردی ندارد. جامعه باید به یک ضرورت جدی برای تشکیل یک دانشگاه تمدن‌ساز برسد و مردم، نخبگان و .. باید این ضرورت را لمس کنند و تا دانشگاه به این ضرورت نرسد نقش خود را ایفا نمی‌کند.

۶-۲-۴- توانمندسازی افراد:

یکی از عواملی که در شکل‌گیری دانشگاه تمدن‌ساز مؤثر است نقش توانمندسازی افراد می‌باشد. یکی از مشارکت‌کنندگان در این خصوص معتقد است:

دانشگاه ایجاد شده تا افرادی متخصص و دانشمند در تمامی حوزه‌ها را پرورش دهد که این افراد باری از دوش افراد و جامعه بردارند و یا کاری مفید انجام دهند نه اینکه باری اضافه بر دوش دیگران باشند بنابراین تمدن ساخته دست بشر است.

۶-۳-۴- بهسازی وظایف:

یکی از عواملی که در شکل‌گیری اولیه مولفه‌های دانشگاه تمدن ساز مؤثر است بهسازی وظایف است. اکثر شرکت‌کنندگان در این پژوهش این عامل را به‌عنوان یک عامل مهم و تأثیرگذار در الگوی تمدن‌سازی می‌دانند. یکی از خبرگان در این زمینه معتقد است که:

منابع انسانی از مهمترین دارایی‌های یک جامعه و سازمان به‌شمار می‌رود. جامعه بدون توجه به منابع انسانی خود برای رسیدن به اهداف تعیین شده دچار مشکل می‌شود. بدون شک می‌توان اذعان نمود که بهسازی وظایف منابع انسانی باعث هدفمند شدن افراد شده و از مهمترین عوامل ترقی جامعه و سازمان بوده و عدم توجه به آن صدمات جبران‌ناپذیری را در پی خواهد داشت.

۶-۳-۴- ارتقای کارکرد دانشگاه‌ها:

یکی دیگر از عواملی که در شکل‌گیری یک دانشگاه تمدن ساز مؤثر می‌باشد ارتقای کارکرد دانشگاه‌ها است که اکثر شرکت‌کنندگان در این پژوهش این عامل را به‌عنوان عاملی که نقش مؤثری در یک دانشگاه تمدن ساز دارد می‌پندارند یکی از مصاحبه‌شوندگان در این زمینه معتقد است که:

دانشگاه‌ها منشأ تمام تحولات کشوری می‌باشند اگر دانشگاهی ضعیف یا ناکارآمد باشد بنیان جامعه ضعیف خواهد شد. یک جامعه برای تمدن‌سازی نیاز به دانشگاهی دارد که در تمام جنبه‌های اجتماعی، فرهنگی، دانشی، اقتصادی و ... ممتاز باشد و جامعه ایران نیز از این قاعده مستثنی نیست و بنیان ضعیف دانشگاه‌ها فقط باعث ضعف جامعه می‌شود. بنابراین ارتقای کارکردهای دانشگاه عاملی مهم در تمدن‌سازی می‌باشد.

۶-۴- عوامل زمینه‌ای (بستر):

بستر بیانگر مجموعه‌ای از عوامل می‌باشد که پدیده اصلی را در شرایطی قرار می‌دهد که مجموعه‌ای از کنش و واکنش‌ها در آن صورت می‌پذیرد و زمینه را برای شکل‌گیری پدیده مورد نظر ایجاد می‌کند. به‌طور کلی عوامل زمینه‌ای حاکم بر تمدن‌سازی دانشگاه‌ها عواملی هستند که در شکل‌گیری پدیده اصلی تحقیق مؤثر بوده و هدایت‌کننده می‌باشند. جدول زیر بسترهای مؤثر در تمدن‌سازی دانشگاه‌ها را به‌تصویر می‌کشد.

جدول (۴-۶): بسترهای مؤثر در شکل‌گیری دانشگاه تمدن ساز

ظرفیت سازی تامین زیرساخت های مادی و انسانی توسعه منابع انسانی هویت ملی چشم انداز مشترک مرجعیت علمی	شرایط زمینه‌ای
---	----------------

۱-۷-۴-ظرفیت سازی:

یکی از بسترهایی که در شکل گیری دانشگاه تمدن ساز نقش بسزایی دارد توجه به ظرفیت های موجود در جامعه می باشد. که برخی مصاحبه شوندگان آن را به عنوان بستری مهم در شکل گیری این پدیده می دانند. به زعم یکی از صاحب نظران :

اگر دانشگاه ها می خواهند که به تمدن سازی برسند باید به عوامل مختلفی در جامعه توجه کنند. دانشگاه باید از تمامی ظرفیت ها موجود در جامعه آگاهی داشته باشد و برنامه های خود را برای تمدن سازی بر پایه آن قرار دهد و با توجه به آنها راهبردهایی را پیاده سازی کند که دانشگاه را در این راه یاری دهد.

۲-۷-۴-تامین زیرساخت های مادی و انسانی:

بستر سازی می تواند شرایطی را برای تمدن سازی دانشگاه ها مهیا کند. از این رو دانشگاه برای تمدن سازی به امکانات و وسایلی نیازمند است که بتواند در این مسیر یاریگرش باشد. لذا دانشگاه ها باید به امر بستر سازی توجه ویژه ای داشته باشند. به گونه ای که یکی از صاحب نظران اشاره میکند :

بسترها باید از قبل فراهم شوند که متأسفانه زمان بر است. ساختار سیاسی ما باید زمینه را برای دانشگاه ها فراهم نماید. این زمینه میتواند انسانی و فیزیکی باشد از جمله زمینه انسانی شامل افراد متخصص و کارآمد باشند که از تجربه و علم کافی برخوردار باشند که در این صورت آنها به عنوان چراغ راهی در تمدن سازی محسوب می شوند. و از نظر فیزیکی هم باید دارای امکانات و تکنولوژی هایی باشد که رسیدن به تمدن سازی را راحت تر کند.

۳-۷-۴-توسعه منابع انسانی :

توسعه منابع انسانی یک چارچوب برای دانشگاه ایجاد میکند تا افرادی را براساس برنامه ریزی هایی مستمر تربیت و پرورش دهد تا در زمینه های مختلف یاریگر باشند. این افراد توانایی فعالیت های مختلف را آموزش دیده و یا توانمندی های خود را تقویت می نمایند و پتانسیل های درونی خود را برای کمک به اهداف بالاتر دانشگاه به کار می برند. به گفته یکی از مصاحبه شوندگان :

انسان های رشد یافته عنصر اصلی و کلیدی تمدن سازی به شمار می روند و دانشگاه تمدن ساز نه فقط مسئولیت پرورش علما و دانشمندان را بر عهده دارد بلکه مرکز پرورش انسان های رشد یافته را هم بر عهده دارد. دانشگاه باید مدیران و افرادی را پرورش دهد که هم در زمینه های سخت افزاری و هم در زمینه های نرم افزاری نقش بسزایی را در تمدن سازی ایفا کنند.

۴-۷-۶- هویت ملی:

صاحب نظران هویت ملی را به عنوان یک ویژگی ساخته شده به حساب می آورند که فرد در یک نظام خودساخته که باهم مشترکات زیادی دارند تشکیل می دهند. دانشگاه زمانی که می خواهد تمدن سازی را به انجام برساند باید هویت ملی را در نظر داشته باشد. هویت ملی پیشینه تاریخی یک کشور محسوب می شود که دانشگاه بدون توجه و مبنا قرار دادن آن توفیق زیادی حاصل نخواهد کرد. یکی از صاحب نظران معتقد است که:

افراد هویت خود را در هویت ملی جستجو می کنند و خود را با اعتقادات و ارزشهای ملی معرفی می کنند. و این ارزشها را در اکثر کارهای خود در نظر می گیرند. دانشگاه وظیفه دارد که با در نظر گرفتن هویت ملی و تاریخی ملت ایران که بستری مناسب برای تمدن سازی می باشد وظایف خود را انجام داده و تمدن سازی را به انجام برسانند. چرا که در صورت نادیده گرفتن هویت ملی با انزجار مردم روبه رو شده و همراهی مردم را از دست خواهد داد.

۴-۷-۵- چشم انداز مشترک:

دانشگاه تمدن ساز برای اینکه تشکیل و به اهدافش نائل شود باید چشم انداز مشترکی را با تمامی ارگان ها داشته باشد چه کوتاه مدت چه بلند مدت و بدین صورت نیست که ایجاد دانشگاه بدون فکر انجام شود. چشم انداز مشترک در بین ارگان ها می تواند دانشگاه را در رسیدن به اهداف خود یاری دهد. و در خلال این موضوع می تواند به امر ایجاد یک بستر مناسب برای تشکیل یک دانشگاه تمدن ساز کمک شایانی انجام دهد. به گونه ای که یکی از مصاحبه شوندگان اشاره دارد:

همه ارگان ها باید یک هدف مشترک داشته باشند و آن را تبلیغ نمایند به طور مثال آموزش و پرورش، دانشگاه، وزارت علوم و ... همگی باید یک هدف مشترک را دارا باشند و این مراکز با هم تلفیق شوند و سعی خود را برای رسیدن به هدف دانشگاه یعنی تمدن سازی انجام دهند و اینطور نباشد که هر کدام از ارگان ها راه خود را بروند و بر طبق خواسته خود عمل کنند که در این صورت نه تنها تمدن سازی صورت نمیگیرد بلکه جامعه از حد عادی خود نیز پایین تر رفته و به نابودی کشیده می شود.

۴-۷-۶- مرجعیت علمی:

مرجعیت علمی به عنوان عاملی مهم در تمدن سازی دانشگاه ها به حساب می آید. افزایش استقلال دانشگاه ها در سطح ملی و بین المللی باعث میشود که دانشگاه نسبت به جامعه و دانشجویان پاسخگوتر عمل کند. برای رسیدن به این هدف آموزش عالی

باید در نظام فرهنگی و آموزشی خود تغییر ایجاد کند بنابراین دانشگاه‌ها برای پاسخگویی به چالش‌های پیش روی خود باید یک مدل ماندگار از روابط را تدارک ببیند. به زعم یکی از صاحب‌نظران:

بدون تحول در نظام آموزشی فعلی دستیابی به یک دانشگاه تمدن‌ساز ممکن نیست. در راستای مرجعیت علمی دانشگاه باید دانش محور باشد و براساس منش و سبک علمی حرکت کنند و اساتید باید مطالب را از کشورهای دیگر گرفته و به دانشجویان منتقل کنند. باید دارای طرح آرا و انظار باشد و نقد و تحلیل داشته باشد. نباید دچار خفقان فکری باشد. و باید ارائه ایده‌های جدید را تشویق کند.

۸-۴- عوامل مداخله‌گر:

مداخله‌گرها تقویت‌کننده یا تضعیف‌کننده راهبردهایی هستند که درون یک زمینه خاص قرار گرفته‌اند. عوامل مداخله‌گر حاکم بر دانشگاه تمدن‌ساز شرایطی را پدید می‌آورند که در طی آن آموزش عالی ناچار به بروز عوامل وضعیتی می‌گردند. مداخله‌گرها بیشترین تاثیر را بر روی راهبردها دارند. و ماهیت آنها به گونه‌ای است که مرتباً اقدامات را تحت تاثیر قرار داده و ناپایدار می‌سازد.

جدول (۵-۴): عوامل مداخله‌گر مؤثر در طراحی الگوی شناسایی مولفه‌های دانشگاه تمدن‌ساز

تکریم علم و عالم افتخارات تمدن ایرانی نظام سازی نظام ارزشیابی	شرایط مداخله‌گر
--	-----------------

۱-۸-۴- تکریم علم و عالم:

یک جامعه زمانی می‌تواند به تمدن‌سازی دست یابد که توانایی رشد و پویایی را داشته باشد و در مسیر توسعه و پیشرفت گام بردارد. این مهم زمانی عملی خواهد شد که جامعه به علم و عالم و چرخه علم‌آموزی توجه ویژه‌ای داشته باشد. در جامعه اسلامی ایران باید این علم با گزاره‌های اسلامی پیوند بخورد. به عقیده یکی از مصاحبه‌شوندگان:

تکریم علم و عالم باید به یک ارزش همگانی تبدیل شود و در نظام جمهوری اسلامی باید این ارزش در راس قرار بگیرد. جمهوری اسلامی باید در راستای شناساندن جایگاه علم و عالم تلاش نماید. البته باید علمی مد نظر قرار بگیرد که به مردم جامعه سودی را برساند.

۲-۸-۴- افتخارات تمدن ایرانی:

یکی دیگر از مداخله‌گرهایی که نقش بسزایی در روند تمدن‌سازی دارد افتخارات تمدن ایرانی می‌باشد. ورود اسلام به ایران و گسترش علم و فرهنگ باعث پرورش افرادی شد که به نقش‌آفرینان عمده‌ای در جهان تبدیل گشتند. ایران و ایرانیان در شکل

گیری پایه های تمدن و فرهنگ نقش ارزشمندی را داشتند. بنابراین توجه به تمدن کهن ایرانی مداخله گری موثر در هموار سازی مسیر دانشگاه تمدن ساز می باشد. به نظر یکی از کارشناسان:

برای داشتن کشوری قدرتمند در عصر حاضر ، همه ما باید با تکیه بر سرمایه های تاریخی خود تحولی خلاقانه ایجاد کنیم که محتوای فرهنگی دوگانه تمدن ملی ما یعنی اسلام گرایی و ایرانیت را در خود جای دهد و تنها از این طریق میتوان بر موج عظیم تهاجمات غرب غلبه کرده و برنده شد.

نظام سازی: ۳-۸-۴-

امروزه اثرات نظام سازی بر شکل گیری صحیح تمدن سازی دانشگاه ها مورد توجه کارشناسان قرار گرفته است. نظام سازی بر پایه اصول و قواعدی انجام میگردد که تداوم آن به میزان پایداری نهادها بستگی دارد. نظام سازی تلاشی برای رسیدن به آرمان ها و اهداف یک جامعه می باشد. یکی از اهداف اصلی هر جامعه ای نظام سازی صحیح می باشد. اگر در یک کشور نظام سازی صورت نگیرد خطراتی آن جامعه را تهدید خواهد کرد. این نظام سازی باید در تمامی ابعاد جامعه پیاده شود. به زعم یکی از افراد:

ساختارهای سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی باید به گونه ای نظام سازی شوند که دخالت افراد را به حداقل برسانند و مانع از کارشکنی ها و خلل شوند. نظام سازی ما نباید به گونه ای باشد که ما میل به سیستم سازی پیدا کنیم.

نظام ارزشیابی: ۴-۸-۴-

منابع انسانی یک سرمایه بی نظیر برای دستیابی به اهداف می باشند. جامعه برای حفظ و توسعه این افراد باید با به کارگیری یک سیستم ارزشیابی مطلوب از آسیب ها و انحرافات احتمالی جلوگیری به عمل آورد. سیستم ارزشیابی یک سیستم مطلوب است است که به کارآمدی نیروی کار کمک شایان توجهی می کند. با یک سیستم ارزشیابی مطلوب انگیزه همگانی تقویت شده و این امر باعث ارتقا وظیفه شناسی افراد شده و این امر توافق افراد را برای عملکرد بهتر و مطلوب جلب میکند. به زعم یکی از کارشناسان:

نظام ارزشیابی باید به گونه ای باشد تا تمامی سازمان ها در یک ارتباط منظم با همدیگر باشند و هر کدام به صورت جداگانه و جزیره ای عمل نکنند. همین امر باعث ایجاد اعتماد بین سازمان ها شده و زمینه را برای تحقق اهداف فراهم می آورد.

عوامل راهبردی و سیستمی: ۹-۴-

جهت گیری راهبردی یک عنصر بسیار مهم در بحث تمدن سازی دانشگاه ها در نظام آموزش عالی محسوب می شود. جهت گیری استراتژیک یا راهبردی بر تمامی عملکردها و اقدامات فردی و سازمانی اثرگذار بوده و با به کار گیری تمامی مهارت ها و همسو نمودن یا هم راستا نمودن شرایط محیطی شامل محیط داخل و خارج به بهره وری و کارآمدی کمک می کند. امروزه جوامع

دریافته اند که دانشگاه ها نقش مهمی در افزایش رفاه آنها دارد. در جدول زیر عوامل راهبردی مؤثر در طراحی الگوی شناسایی مولفه های دانشگاه تمدن سازترسیم شده است.

جدول (۶-۴): عوامل راهبردی مؤثر در شناسایی مولفه های دانشگاه تمدن ساز

دیپلماسی علمی توسعه فناوری ارتقای کارآمدی پژوهشی برنامه ریزی صحیح ارتباط دانشگاه و صنعت ساختارهای منعطف مدیریت تعارض تفکر سیستمی	راهبردها
---	----------

دیپلماسی علمی: ۱-۹-۴-

دیپلماسی علمی بهره گیری از ظرفیت های علمی و فناوری با هدف تامین اهداف و منافع و رسیدن به سطحی از همکاری های بین المللی است. دیپلماسی علمی یک وظیفه حیاتی برای دانشگاه ها است. برای بقا در جهان پویا و رقابتی دانشگاه ها موظف به ارتقای روابط ملی و بین المللی خود هستند. دانشگاه ها با توجه به اهمیت مسئله دیپلماسی علمی و ضرورت بکارگیری علم و فناوری در تعاملات بین دولت ها باید فعالیت های قابل توجهی در این راستا انجام دهند. دیپلماسی با هدف بستر سازی جهت ایفای نقش مؤثر و استفاده از دستاوردهای علم و فناوری به ویژه محصولات دانش بنیان برای ارائه تصویری مطلوب از توانمندی ها و اقتدار ملی و کسب وجهه بین المللی است. به نظر یکی از افراد:

در ایران ارتباط با دنیا قطع است یکی از عواملی که ما را در این راه یاری می کند این است که بخشی از نظام دانشگاهی در دنیا و متعلق به خود و در تعامل با دنیا باشیم. برای مثال زبان انگلیسی اساتید ضعیف و همین باعث ارتباط بسیار کم با خارج می شود. سفرهای علمی به اساتید کمک می کند با جهان خارج تعامل داشته و آخرین دستاوردها را در دنیا ببیند و برای به کار گیری آن دستاوردها در ایران تلاش کنند این مورد باعث تمدن سازی می شود.

توسعه فناوری: ۲-۹-۴-

توسعه فناوری یکی از اصلی ترین راهبردها برای تمدن سازی دانشگاه می باشد. یک دانشگاه برای تمدن سازی نیازمند تقویت فناوری هایی منطبق با راهبردها و سیاست های کلان جامعه می باشد. با ورود هر فناوری یا تقویت آن به عرصه علم فرصت های شغلی بسیاری پدید می آید. تقویت صحیح فناوری ها چه داخلی و چه خارجی عامل اصلی خروج دانشگاه ها از حالت ایستا به حالت پویا می باشد. به نظر یکی از کارشناسان :

برای دانشگاه‌ها تقویت فناوری یک اصل لازم است و باید سازوکاری متناسب با سایر اهداف جامعه ایجاد شود. توسعه فناوری دانشگاه‌ها را به خلق شرایط صحیح و رشد سوق می‌دهند. توسعه فناوری می‌تواند اثربخشی و کارایی دانشگاه‌ها را افزایش دهد.

ارتقای کارآمدی پژوهشی: ۳-۹-۴-

اگر دانشگاه‌ها می‌خواهند که کیفیت نیروی انسانی را ارتقا دهند بایستی به پژوهش‌های کاربردی صورت گرفته در دانشگاه‌ها توجه ویژه‌ای داشته باشند. برخی از کارشناسان معتقدند که در دانشگاه‌ها توجه ویژه‌ای به طرح‌های پژوهشی صورت نمی‌گیرد. و همین امر سبب پسرقت دانشگاه‌ها در مسیر تمدن‌سازی می‌شود. به زعم بعضی از صاحب‌نظران:

دانشگاه‌ها موظف هستند که معیارهای کیفی خود را ارتقا دهند. فضاهای پژوهشی را گسترش دهند. شاخص‌های دقیق و مهم را در کیفیت آموزش لحاظ کنند. دانشگاه موظف است که پژوهش‌های خود را در راستای تامین نیازهای ملی جامعه به کار بگیرد. گسترش تعداد طرح‌های تحقیقاتی با روش‌های جدید لازمه این مهم است.

برنامه ریزی صحیح: ۴-۹-۴-

یکی از راهبردهایی مهمی که یک دانشگاه می‌تواند در مسیر تمدن‌سازی به کار بگیرد داشتن برنامه ریزی صحیح و اصولی به خصوص در بخش منابع انسانی و در جهت برنامه ریزی مسیر شغلی آنان می‌باشد. برنامه ریزی بخصوص در بعد منابع انسانی از مهمترین برنامه ریزی‌ها می‌باشد که نیازمند تفکر صحیح است. برنامه ریزی دانشگاه را در جهت رسیدن به اهدافش یاری می‌دهد. بدون داشتن یک برنامه ریزی صحیح تمدن‌سازی ممکن نیست. دانشگاه‌ها بسته به ساختار و سبک خود دارای برنامه ریزی خاصی برای منابع انسانی خود می‌باشند. برنامه ریزی باعث می‌شود تا دانشگاه شرایط آینده را پیش‌بینی و خود را برای مقابله با آن آماده کند و منابع انسانی خود که شامل اساتید، دانشجویان، کارکنان می‌باشند را به درستی در جهت اهداف خود بازسازی کند. به گفته یکی از مصاحبه‌شوندگان:

دانشگاه تمدن‌ساز برای تشکیل نیازمند این است که اتوماتیک وار افرادی را که نقش اصلی در این راه دارند شناسایی کند. اگر ما بخواهیم دانشگاه تمدن‌ساز داشته باشیم باید دانشجویانی مردم‌ساز پرورش دهیم و این دانشجویان را وارد جامعه کنیم بنابراین باید چشم‌اندازی برایشان ترسیم و این چشم‌انداز باید روشن باشد و مشکل اصلی که در حال حاضر گریبان‌گیر جامعه است این می‌باشد که دانشجویان ما بسیار بی‌انگیزه و امید در آنها وجود ندارد و وظیفه دانشگاه است که این انگیزه را به وجود بیاورد و یک برنامه ریزی صحیح برای آنها داشته باشد تا برای تمدن‌سازی آمادگی داشته باشند. و در کنار دانشجویان اساتید نیز نقش مهمی ایفا می‌کنند آنها باید پشتیبانی همه‌جانبه‌ای از دانشجو داشته باشند و در این مسیر یاریشان کنند.

ارتباط دانشگاه و صنعت: ۵-۹-۴-

دانشگاه و صنعت دو نهاد کلیدی در هر جامعه ای محسوب می شوند که برای ماندگار شدن باید بر محور دانایی باشد. اگرچه در گذشته نیازی به ارتباط این دو نهاد احساس نمی شد ولی امروزه این نیاز به طرز آشکاری مورد توجه قرار گرفته است. تربیت نیروهای متخصص از یک سو و اشتغال آفرینی برای دانشجویان از سوی دیگر به یک مسئله جدی برای هر جامعه تبدیل شده است. ارتباط بین دانشگاه و صنعت اگر به شکل صحیحی برقرار شود تاثیر عمیقی بر تمدن سازی بر جای خواهد گذاشت. در هر جامعه ای بدون ارتباط بین دانشگاه و صنعت پیشرفت حاصل نخواهد شد. و امروزه شکاف عمیقی بین این دو نهاد وجود دارد که دانشگاه ها باید برای رفع آن اقدام کنند. به زعم یکی از صاحب نظران:

نیاز جامعه فاکتور مهمی است بعضا در جامعه و در دانشگاه هایمان مسیری را انتخاب و علومی را تدریس میکنند که هیچ تاثیری بر جامعه ندارد و شاید ۱۰ درصد منجر به تولید علم و محتوا می شود و متاسفانه این دانش به صورت کاربردی بر اساس نیاز جامعه در نظر گرفته نمیشود ارتباط مستمر دانشگاه با صنعت باعث می شود که این دو نهاد رشد و توسعه پیدا کنند یعنی این دانشگاه باید به جامعه و صنعت وصل شود ولی متاسفانه دانشگاه های ما یک چیز مجزا هستند که فقط تئوری درس میدهند و به صنعت و محتوا وصل نمی شود برای همین است که هر کسی مدعی این است که در دانشگاه مهارتی را یاد نگرفته و وقتی وارد اجتماع شده مهارت کسب کرده است. و البته صنعت نیز در انتظار افراد مدرک دار نیست بلکه افرادی را می جوید که تخصص گرا و فن محور باشند و بتوانند ایده بدهند و این ایده ها را به کار ببرند و به یک محصول تبدیل کنند. بنابراین لازمه شکل گیری دانشگاه تمدن ساز ارتباط مداوم صنعت با دانشگاه است.

ساختارهای منعطف: ۶-۹-۴-

یک ساختار سازمانی منعطف لازمه خلق یک محیط مناسب به نام دانشگاه است. یک ساختار انعطاف پذیر هیچ محدودیتی برای افراد خود ایجاد نمی کند و همواره پشتیبان آنهاست. ساختار انعطاف پذیر این امکان را به وجود می آورد که سازمان متناسب با محیط تغییر کند. ساختار منعطف یادگیری را راحت تر و قوانین انعطاف پذیر نیز این امکان را فراهم آورده که رشد سازمان همزمان با تغییرات انجام بگیرد. به زعم یکی از صاحب نظران:

دانشگاه باید مکانی انعطاف پذیر باشد به این صورت که ساختار دانشگاه این امکان را برای افراد خود فراهم آورد که در جهت تعالی دانشگاه در مواقع ضروری تغییرات لازم را فراهم آورند. و خود دانشگاه نیز پشتیبان این امر باشد.

مدیریت تعارض: ۷-۹-۴-

یکی از راهبردهای مهم در روند شکل گیری دانشگاه تمدن ساز مدیریت تعارض است. وجود تعارض در سازمان می تواند اثرات مثبت و منفی به همراه داشته باشد. با یک مدیریت تعارض درست، یک سازمان قادر به حداقل رساندن مشکلات میان فردی خواهد بود و می تواند کارایی خود را بهبود بخشد و به نتایج بهتری دست یابد. به زعم یکی از صاحب نظران:

در هر سازمانی از جمله دانشگاه تعارضات و مشکلات کوچک و بزرگ در بین افراد یک مسئله عادی و هریک از افراد به دنبال مقاصد و اهداف خود می باشند و در این زمینه سیاست های خود را به کار می بندند. بنابراین دانشگاه باید قوانین و مقرراتی را وضع نماید که تعارضات را کنترل و منافع فردی افراد را به سمت منافع گروهی بکشانند تا بتواند هم مدیریتی صحیح بر روی افراد داشته و هم دانشگاه را به اهدافش برساند.

تفکر سیستمی: ۸-۹-۴-

یکی دیگر از راهبردهایی که موثر می باشد داشتن تفکر سیستمی است. از آنجایی که رفتار ما تحت تاثیر افکار ما قرار دارد کسی که دارای تفکر سیستمی است در برخورد با مشکلات نیز به طور سیستمی برخورد می کند. و به دنبال این است که به مسائل به صورت جامع و نظام مند نگاه کند. موانع و عواملی وجود دارند که افراد را از نگرش سیستمی دور میکنند. و تمرکز بر روی جزئیات باعث می شود که افراد الگوی تغییرات دراز مدت را درک نکرده و درک صحیحی از وقایع آینده نداشته باشند. به زعم یکی از افراد:

اگر ما اعتقاد داشته باشیم که دانشگاه یک سیستم و یک کل به هم وابسته است که همه باید با هم کار کنند و اگر خللی در یک بخش ایجاد شود تمامش به هم می ریزد صاحب تفکر کل نگری خواهیم شد در غیر این صورت جرئی نگر هستیم و تمدن سازی با بخشی نگری انجام نمی شود. ما میگوییم تفکر سیستمی وجود ندارد چون تفکر سیستمی حزب گرایی را نمی پسند و چون در تفکر سیستمی باید مهره ای وجود داشته باشد که موافق با تو نیست که در غیر این صورت سیستم نمی چرخد بنابراین وجود تفکر سیستمی باعث حرکت رو به جلو می شود.

پیامدها (دستاوردها): ۱۰-۴-

پیامدها حاصل کنش و واکنش های داده ها می باشد. کنش و واکنش هایی که در روند تشکیل یک پدیده رخ می دهد باعث پیامدهایی می شوند که این پیامدها همیشه قابل پیش بینی نیستند. پیامدها امکان دارد در زمان حال یا در آینده به وقوع بپیوندند. با توجه به نظر مصاحبه شوندهگان در پژوهش شناسایی مولفه های دانشگاه تمدن ساز در نظام آموزش عالی ایران پیامدهایی را به دنبال دارد که این پیامدها در طبقه بندی زیر عنوان شده اند.

جدول (۷-۴): پیامدهای شناسایی مولفه های دانشگاه تمدن ساز

پیامدها	اشتغال آفرینی ترویج الگوی فضائل تشکیل حکومت دانایی محور
---------	---

اشتغال آفرینی: ۱۰-۴-

متأسفانه در کشور ما چه در نظام آموزش و پرورش و چه در آموزش عالی موضوع اشتغال دارای جایگاه مناسبی نمی باشد. دانشجویان پس از اتمام تحصیلات آکادمیک خود وارد دنیای کسب و کار نمی شوند یا اگر وارد می شوند اطلاعات کافی از

نیازهای بازار نخواهند داشت. بنابراین وظیفه دانشگاه است که با ترویج راهکارهای علمی باعث ارتقای بینش و دانش افراد شود. تلاش هایی در جهت رفع این مشکل نماید. اشتغال آفرینی به عنوان یک موضوع مهم در جوامع مطرح شده و ضرورت آن در کشور ما از اهمیت ویژه ای برخوردار است. به زعم یکی از صاحب نظران:

دانشگاه تمدن ساز باید در دادن ایده های مناسب برای حل مشکلات اجتماعی و اقتصادی تلاش کند. و اگر دانشگاه فعال باشد این کارکرد باید جز جدایی ناپذیر آن باشد. که متأسفانه این کارکرد خیلی کم رنگ است و خیلی اوقات مسائل به این گونه نیستند که دانشگاه باید آن را حل کند. و اینکه دانشگاه تمدن ساز باید مداخله کننده در بسترهای رشد و توسعه کشور باشد. دانشگاه باید وارد عرصه شود و خودش چاره ساز مسائل باشد.

ترویج الگوی فضائل: ۲-۱۰-۴-

نظام آموزش عالی به عنوان یک سازمان آموزشی یکی از تاثیرگذار ترین محیط ها برای نهادینه کردن ارزش های اخلاقی قبل از ورود افراد به محیط کاری می باشد. که با تعلیمات خود به افراد منشا تغییرات مثبت اجتماعی و موجب ترویج فضائل اخلاقی میان مردم شده و گسترش دهنده وفاق و دوستی در میان ملل و جوامع مختلف است. به زعم یکی از صاحب نظران:

اگر دانشگاه تمدن ساز شود فرهنگ را به یک فرهنگ مدنی تبدیل میکند. و جامعه به اجتماعی با فرهنگ در تعامل با مدنیت و فرهنگ تبدیل خواهد شد. این جامعه به حقوق و حرمت و کرامت هم و درک و تعامل با همدیگر و توجه به حریم و حدود یکدیگر خواهند رسید. و جامعه به سمت تعالی معنوی، اخلاقی و انسانی کشیده می شود.

تشکیل حکومت دانایی محور: ۳-۱۰-۴-

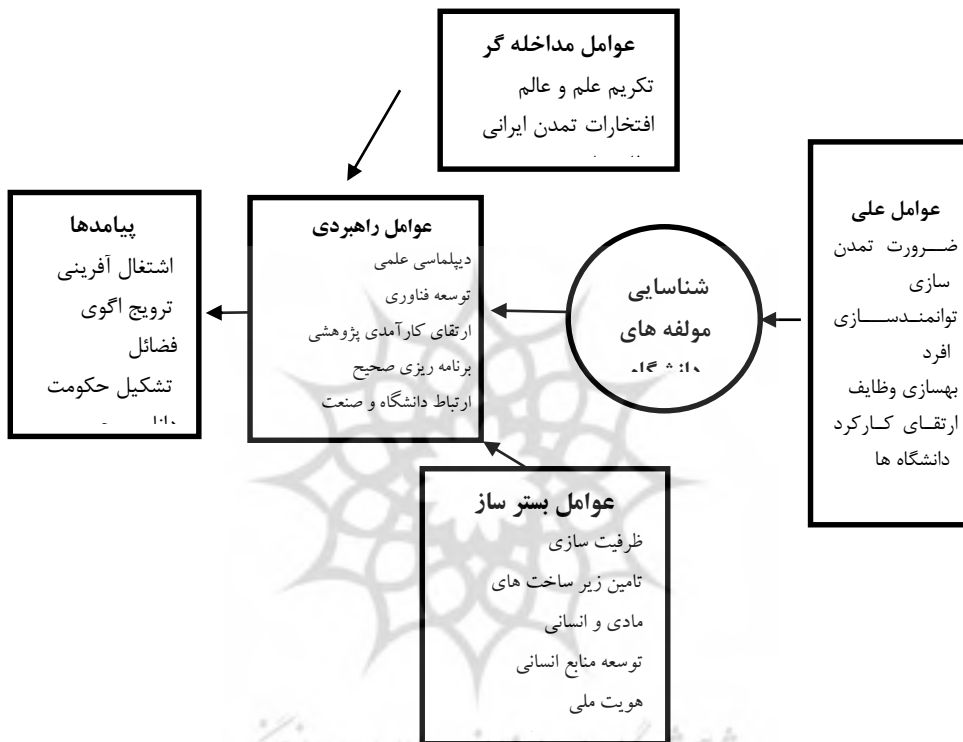
امروزه دانشگاه تمدن ساز نقش مهمی در جوامع را ایفا میکند. دانشگاه منشا تحولات کشوری یک جامعه است. دانشگاهی که در راستای نخبه پروری گام برمیدارد میتواند در آینده از توان علمی و تخصصی آنها استفاده نماید. به زعم یکی از کارشناسان:

اگر زمینه تشکیل دانشگاه تمدن ساز در جامعه فراهم شود جامعه دارای افرادی تربیت شده، توانمند، خلاق و دارای ایده خواهد شد. این افراد با گره گشایی از معضلات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی جامعه زمینه بروز مشکلات را کمتر کرده و نسبت به مشکلات جامعه آگاهی داشته و به دنبال رفع این مشکلات خواهند بود. جامعه ای که افرادی دانا و توانمند را پرورش می دهد نسبت به مسائل و مشکلات پیرامونی احساس مسئولیت می کند و موضوعات و دروس را مسئله محور میکند. واکنش ها و پیامدها را بررسی و راهکارهایی برای رهایی از این مسائل ارائه می دهد.

و همچنین به زعم یکی دیگر از صاحب نظران:

اگر دانشگاهی تمدن سازی را سرلوحه کارش قرار دهد و یافته های دانشگاهی در مهندسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی را مد نظر قرار دهد باعث بارورشدن جامعه، انباشت علمی جامعه، برنامه دارشدن و مهمترین پیامد دانش پروری خواهد شد.

شکل ۱- مدل تحقیق یا الگوی پارادایم روش گراند تئوری

نتیجه گیری و پیشنهادها

یکی از اهداف پژوهش حاضر شناسایی الگوی خوانشی نواز دانشگاه تمدن ساز می باشد که با روش بررسی داده بنیاد عوامل مؤثر به دست آمد که عبارت اند از عوامل علی شامل ضرورت تمدن سازی، توانمندسازی منابع انسانی، بهسازی وظایف و ارتقای کارآمدی دانشگاه ها و شرایط زمینه ای (بستر ساز) شامل ظرفیت سازی، تأمین زیرساخت های مادی و انسانی، توسعه منابع انسانی، هویت ملی، چشم انداز مشترک و مرجعیت علمی می باشد؛ و شرایط مداخله گر که عبارت اند از تکریم علم و عالم، افتخارات تمدن ایرانی، نظام سازی و نظام ارزشیابی می باشد؛ و عوامل راهبردی در این پژوهش شامل دیپلماسی علمی، توسعه فناوری، ارتقای کارآمدی پژوهشی، برنامه ریزی صحیح، ارتباط صنعت و دانشگاه، ساختارهای منعطف، مدیریت تعارض، تفکر سیستمی می باشد؛ و پیامدهای احصاء شده شامل اشتغال آفرینی، ترویج الگوی فضائل و تشکیل حکومت دانایی محور می باشد.

مؤلفه‌های مدل تحقیق بر اساس روش تحقیق کیفی و با استفاده از راهبرد برخاسته از داده‌ها با جهت‌گیری اکتشافی و رویکرد استقرایی است. سعی بر آن بوده است تا از پایایی پژوهش توسط محقق اطمینان حاصل شود.

بر اساس مصاحبه‌های انجام‌شده با صاحب‌نظران، این مدل به تدوین مدل و مدل اکتشافی و فرآیندی برای تبیین پدیده شناسایی مؤلفه‌های دانشگاه تمدن ساز در نظم آموزش عالی ایران می‌پردازد. این مدل با توجه به مطالب ذکر شده، با استفاده از تحلیل و تلفیق داده‌ها از روش کیفی استقرایی و تحلیل مقایسه‌ای پیوسته (شامل مراحل کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی) و همچنین با استفاده از روش سیستماتیک اشتراوس و کوربین به دست آمده است.

از آنجایی که یکی از مسائل مهم جامعه بشری، مسئله فرهنگ و تمدن است. فرهنگ و تمدن که در حقیقت چیزی جز برنامه و برنامه‌ریزی منظم برای رشد و تکامل انسان در جهت دستیابی به سعادت ابدی و تحقق عینی و بیرونی آن نیست، همواره مورد توجه اکثر ملل جهان بوده است. شالوده اصلی تمدن، پیش از آنکه مبتنی بر صنعت و فناوری علم باشد، بر فرهنگ انسانی و کمال فکری است. با تأکید بر نقش آموزش و پرورش در تربیت نیروی انسانی یک جامعه و نقش اساسی آن در روند توسعه ملی مردم یک جامعه، انتظار می‌رود نظام‌های آموزشی بخصوص نظام آموزش عالی به‌طور خاص به توسعه همه‌جانبه کمک کنند. در صورتی که نظام آموزش عالی توانایی پاسخگویی به نیازهای جامعه و دانشجویان در زمینه آموزش و پرورش نیروی انسانی، خدمات پژوهشی و مشاوره‌ای را داشته باشد، امکان رشد و تعالی و انطباق با تغییرات عظیم علمی، فناوری و محیطی را فراهم می‌کند. آنگاه به‌عنوان یک سیستم پویا و مؤثر قادر به ایجاد تمدن در عرصه متحول امروزی خواهد بود. موفقیت نظام آموزش عالی در آینده به توانایی آن‌ها در پاسخگویی به تغییرات و تحولات بستگی دارد.

بنابراین، برای شناخت و رفع نیازهای آینده، لازم است دولتمردان و سیاست‌گذاران نظام آموزش عالی تغییرات عمیق و گسترده‌ای در رسالت و اهداف خود ایجاد کنند و دانشگاه را با شیوه‌های جدید و متفاوت از گذشته اداره کنند.

عوامل شناسایی شده مؤثر بر شکل‌گیری مؤلفه‌های دانشگاه تمدن ساز در نظام آموزش عالی ایران به‌طور کلی در قالب عوامل محیطی، شرایط زمینه‌ای شرایط مداخله‌گر عوامل راهبردی و پیامدها دسته‌بندی می‌شود. به‌منظور درک بهتر عوامل مؤثر بر شکل‌گیری دانشگاه تمدن ساز در نظام آموزش عالی ایران و ارائه تصویری مناسب از کیفیت روابط بین عوامل شناسایی شده، روابط بین این عوامل در قالب یک مدل پارادایمی ارائه شده است. در این مدل پدیده محوری شناسایی مؤلفه‌های دانشگاه تمدن ساز است. پدیده محوری مقوله‌ای محوری است که شکل‌گیری آن متأثر از چند دسته از عواملی است که توسط مصاحبه‌شوندگان شناسایی شده و سپس از فرآیندهای تحلیل کیفی در قالب عوامل تأثیرگذار شکل گرفته‌اند. برای شکل‌گیری فرآیند دانشگاه تمدن ساز در هر کدام از نیروها و کارکنان سازمان‌ها وجود عوامل علی مهم‌ترین شرط برای تحقق پدیده محوری است.

فقدان عوامل علی، شکل‌گیری و تأثیرگذاری عوامل دیگری مانند استراتژی‌ها و بسترها را غیرممکن و غیرقابل درک می‌کند. به‌عنوان مثال نبود احساس ضرورت تمدن‌سازی به‌عنوان یک عامل علی اصلی و مهم در فرآیند شکل‌گیری دانشگاه تمدن ساز است که بدون وجود این عامل مهم، دیپلماسی علمی یا ارتباط صنعت و دانشگاه به‌عنوان یک عامل راهبردی تأثیر چندانی بر شکل‌گیری دانشگاه تمدن ساز نخواهد داشت. بر اساس الگوی پارادایم استخراج شده در این تحقیق، عوامل علی و راهبردی با در نظر گرفتن عوامل مداخله‌گر و بنیادی که پیامدهایی نیز در پی خواهد داشت، منجر به شکل‌گیری دانشگاه تمدن ساز خواهد شد.

(سیاه‌پوش) در این زمینه بیان می‌کند که در صورت لزوم ایجاد تمدن، باید جایگاه جامعی برای تفکر و تعقل در ارتباط با جامعه داشته باشیم که وظیفه یا نقش تعامل با کل جامعه را به لحاظ داشته باشد. فرهنگ و آموزش به هر حال آن مکان که نامش هر چه می‌خواهد باشد، باید ماهیت و جوهری برای انجام این کار خطرناک داشته باشد؛ بتواند به وظیفه خود عمل کند؛ همچنین دانیل بل در بیان اندیشه‌های خود در مورد جامعه صنعتی، دانشگاه را به عنوان «یار جامعه امروزی» معرفی می‌کند که در «ساختار کمکی» آن به صورت یک نظام متجلی می‌شود.

بر اساس نتایج حاصل از این پژوهش به منظور شناسایی مؤلفه‌های دانشگاه تمدن ساز پیشنهاد می‌گردد:

پیشنهاد می‌شود نظام آموزش عالی با ایجاد برنامه‌های دقیق برای گسترش توانمندی‌های مدیران، امکان آموزش آن را بادی بزرگ‌تر نسبت به جایگاه تمدن سازی فراهم سازد.

پیشنهاد می‌شود نظام آموزش عالی با همراهی وزارت علوم و تحقیقات زمینه‌های لازم را برای نخبه پروری فراهم کند و اقدامات لازم را برای جذب، حفظ و نگهداری استعدادهای کشور و همکاری سیستماتیک سایر نهادها انجام دهد.

پیشنهاد می‌شود با توجه به اینکه در فرایند شکل‌گیری دانشگاه تمدن ساز توسعه فناوری اهمیت فراوانی دارد به ساختارهای پشتیبان توسعه فناوری نظیر مراکز انتقال و توسعه فناوری ناحیه‌ای، منطقه‌ای، مراکز رشد، پارک‌های علمی تحقیقاتی و... توجه ویژه‌ای مبذول شود.

پیشنهاد می‌شود با توجه به پیچیدگی‌های حاکم بر نظام دانشگاهی، نقش مدیریت و رهبری به‌عنوان رکن و هسته اصلی تصمیم‌گیری در سیاست‌گذاری مورد توجه قرار گیرد و در برنامه انتصاب مدیران توانمند و متخصص مورد توجه قرار گیرد. همچنین برای تحقق و توسعه تمدن در دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزش عالی باید به نقش فرهنگ و نگرش توجه داشته و زمینه‌های لازم برای فرهنگ‌سازی تمدن را به‌گونه‌ای فراهم کنند که دانشجویان، استادان و کارکنان بتوانند هویت تمدن در خود ایجاد کنند.

همچنان برای پژوهشگران پیشنهاد می‌گردد که به بررسی سایر مؤلفه‌های تأثیرگذار بر شکل‌گیری دانشگاه تمدن ساز و موانع تحقق اجرای شکل‌گیری دانشگاه تمدن ساز و به شناسایی الگویی برای پیاده‌سازی دانشگاه تمدن ساز در کشور بپردازند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

۱. آدمی ابرقویی، علی و همکاران. (۱۳۹۱). دانشگاه تمدن ساز، الگوی بومی و تعمیق همبستگی ملی. مطالعات ملی، ش ۱، ص ۲۹ - ۵۹.
 ۲. بیانات مقام معظم رهبری در اجلاس بین‌المللی بیداری اسلامی، ۱۳۹۰/۶/۲۶، پایگاه تخصصی معارف اهل‌بیت، ابوذر طوقانی، آسیب‌شناسی چالش‌ها و موانع تمدن نوین اسلامی.
 ۳. پهلوان، چنگیز. (۱۳۹۰). فرهنگ‌شناسی: گفتارهایی در زمینه فرهنگ و تمدن. تهران: قطره.
 ۴. جمشیدی، مهدی (۱۳۹۳). تمدن اسلامی باید انسان‌گرا باشد/ تلازم اقتداریابی با تمدن‌پردازی، علوم انسانی اسلامی صدر. ص ۱۱ و ۱۲.
 ۵. خدایی، ابراهیم و همکاران. (۱۳۹۵). مقدمه‌ای بر طراحی الگوی دانشگاه تمدن ساز. تهران: کنگره ملی آموزش عالی ایران.
 ۶. خرم، سید علی، (۱۳۸۶). روزنامه ایران. ۱۵: (دیماه ۱۲).
 ۷. خرمشاد، محمدباقر، آدمی، علی. (۱۳۸۸). انقلاب اسلامی، انقلاب تمدن ساز، دانشگاه ایرانی، دانشگاه تمدن ساز. فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره دوم، شماره ۶، تابستان، ص ۱۶۱ - ۱۸۸.
 ۸. زمانی، مصطفی، فروردین. (۱۳۸۴). اسلام و تمدن جدید. تهران: صدر.
 ۹. سیاه‌پوش، سید ابو تراب. (۱۳۸۹). ویژگی‌های دانشگاه تمدن ساز. جامعه پژوهی فرهنگی علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال اول، ش ۲، ص ۱۰۵ - ۱۲۲.
 ۱۰. صمدی میارکلایی، حسین، حسنعلی آقاجانی. (۱۳۹۳). ارزیابی شاخص‌های دانشگاه کارآفرین در دانشگاه مازندران بر اساس روش فازی. فصلنامه توسعه کارآفرینی، دوره ۷، شماره ۲، شماره پیاپی ۲۴، تابستان، ص ۳۶۹ - ۳۸۸.
 ۱۱. عباسی‌نیا، سعید و پریش حسین پور. (۱۳۹۵). ویژگی بارز دانشگاه تمدن ساز از منظر قرآن و احادیث. تهران: سومین کنگره بین‌المللی فرهنگ و اندیشه دینی.
 ۱۲. فراستخواه، مقصود و صادق آبالان. (۱۳۹۶). اسلامی شدن دانشگاه در ایران بعد از انقلاب، فرا تحلیلی از پژوهش‌ها. مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، سال بیست و یکم، ش ۴، ص ۴۷۰ - ۴۹۸.
 ۱۳. فضل‌اللهی، سیف‌الله. (۱۳۹۴). دانشگاه اسلامی دانشگاهی یادگیرنده (ضرورت‌ها و چالش‌ها). اسلام و پژوهش‌های مدیریتی، سال چهارم، شماره ۲، ص ۱۱۱ - ۱۳۴.
 ۱۴. فوزی، یحیی و صنم زاده، محمدرضا. (۱۳۹۱). تمدن اسلامی از دیدگاه امام خمینی. تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی. ۳ (۹)، ص ۷ - ۴۰.
 ۱۵. کمالی اردکانی، علی‌اکبر. (۱۳۸۶). نقد سکولاریسم از دیدگاه امام خمینی (ره). در مجموعه مقالات بررسی و نقد مبانی سکولاریسم، تهران، پژوهشکده مطالعات اجتماعی و دانشگاه امام صادق (ع)، ص ۱.
 ۱۶. مظفری، آیت. (۱۳۸۵). فرهنگ سیاسی در نگاه مقام معظم رهبری، حصون. ص ۷.
 ۱۷. میرزا احمدی، محمدحسین و علی صحبت‌لو. (۱۳۸۶). اهداف دانشگاه اسلامی. مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، ش ۳۳، ص ۴ - ۱۹.
۱. Ahmad, S., ۲۰۱۵. Evaluating student satisfaction of quality at international branch campuses. Assess. Eval. High. Educ. ۴۰ (۴), ۴۸۸-۵۰۷.

۲. Alam G.M (۲۰۱۹), "Quality assurance for private universities in Bangladesh: a quest for specialised institutional governance, management and regulatory mechanism", International Journal of Comparative Education and Development, Vol. ۲۲ No. ۱, pp. ۱-۱۵
۳. Clauss, T., Moussa, A., & Kesting, T. (۲۰۱۸). "Entrepreneurial university: a stakeholder-based conceptualisation of the current state and an agenda for future research", Int. J. Technology Management, Vol. ۷۷, Nos. ۱/۲۳, pp.
۴. Kazolias, D. Y. Kim & M Anne, ۲۰۰۱, "Institutional Image: a Case Study Corporate Communications", V. ۶, p. ۲۰۵-۲۱۶.
۵. Klofsten M, Fayolle A, Guerrero M, Man S, Urbano D, Wight M The entrepreneurial university as driver for economic growth and social change-Key strategic challenges. Technol Forecast Soc Change. ۲۰۱۸۱; ۱۴۱:۱۴۹-
۶. Lessen (۱۹۸۵). & Shine (۱۹۹۰). Engaging the six cultures of the academy: revised and expanded edition of the four cultures of the academy

